



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta  
Ta Hellēnisti Heuriskomena**

Origenes

**Coloniæ, 1685**

Liber Primus. Origenis vita

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](#)



PETRI DANIELIS  
HUE TII  
ORIGENIANA.

OPERIS TOTIUS PROLOGUS ET PARTITIO.

**O**LLIGENTI mihi superstites primigeniorum Origenis Operum reliquias, & in publicam lucem dare paranti, optimum factu visum est, & vulgo utile, nec a Scriptorum ætatis hujus, qui Veterum edendis monumentis operam suam consecrarent, confuetudine alienum res Origenis referre. Quod parce à nonnullis, indiligenter ab aliis, plene, & animo vel amore vel odiis vacuo à nemine omnino factum adhuc, sedulam & affectibus liberam tractationem exposcebat. Res Origenis dico, non gestas modo, sed cogitatas etiam ab eo, & literis proditas: nec enim agendo solum, sed meditando quoque, commentando & scribendo vita sua oria Origenes partitus est. Quamobrem trifariam dividetur istud quod aggredimur opus. Ac primum ipsius prescribemus vitam, facta, mores, & obitum. Hinc de ejus eruditione disseremus & dogmatis, quæ magnas in Ecclesia dum viveret, maiores post ejus excessum turbas conciverunt. Scripta denum ejus, quæ multorum Critica vexavit, attingentur & discernentur.



LIBER PRIMUS  
ORIGENIS VITA.

*Libri primi partitio.*

**Q**uartuor capitibus liber iste absolvitur. Primum continet, quidquid natales inter Origenis, & Severi Imperatoris mortem intercessit. Secundum pertinet ab obitu Severi ad initia imperii Maximi. Tertium res Origenis à Maximini primordiis ad Philippi necem gestas complectitur. Quartum à Philippi morte exorsum in Origenis occatu definit.

## CAPUT PRIMUM.

I. *Origenis patria, etas, parentes, II. nomen, III. cognomenta, IV. institutio puerilis, indoles, V. praceptores & studia. VI. Virum Ammonium audierunt. VII. An plures fuerint Origenes, & plures Adamantii. VIII. Leonidæ martyrum. IX. Origenes Grammaticam publice profiteatur, Catechumenos instituit, Martyribus prestat est. X. Utrum hoc tempore Cæsaream Cappadocia ierit. XI. Grammaticæ docendæ munus abdicat. XII. Pia ejus exercitationes. Plurimi ex ejus discipulis martyrum obeunt. XIII. Se ipse e-virat.*

I. **R**IGENES genere Ægyptius, Alexandriæ natus est anno Christi, ut videtur, centesimo octogesimo quinto, annum jam sextum imperante Commodo, nonum vero Christianam rempublicam administrante Eleutherio Papa, Triario Materno, M. Atilio Bradua COSS. Cum enim lectionum septimum etatis annum egisse cum scribat Eusebius, quo tempore martyrum expetivit pater ejus Leonides, anno nempe Severi decimo, plane ab eo, quem dixi, cardine, vita, initium videtur duxisse. Biennio juniores faciunt Fasti Siculi, alioquin, & in annum qui fuit Clodio Crispino, & Papirio Älianico COSS. octum ejus conferunt. Eadem videtur Mariani Scoti ratio, nam in annum Christi 204. Leonidæ martyrum conjetit. Toto vero triennio recentiore creditur Origenem Hermannus Contractus: nonnulli etiam quadriennio. Nos Eusebii sequimur Ἐπιλογικές. Pater illi fuit is, quem dixi, Leonides, omni virtutum genere insignis, & sacris disciplinis apprime institutus, Episcopatu etiam, ut scribit Suidas, prædictus. Matris nomen silentio Autores preservarunt.

II. *Origenes appellatus est: cujus nominis etymon à multis disquisitum est. Theophanes Cerameus Hom. 22. ὁριζόντων ἐπάνων appellat: sed non tam, ut videtur, ad indicandam nominis originem, quam ad fuggilandum Origenem quæsita ex vocis sono occasione. Erasmus, Caninius, Hæschelius, & Schottus, viri Græcis literis luculentis exculti, nonnullique præterea, οριζόντων dictum putant, quali ὄρεος τὸ ὄρος, ορείζοντος, ορείζεται. Johannes Tarinus, & alii, ita cum exigitant appellatum, quasi ὄρος, seu ὄρεος σύνθετα, mature genitum. Incepit Badius, qui dictum fingit ab ὄρος, quod idem est ac ὄρος. Ego ab Oro, qui Ægyptiorum DEus est, nomen illud profluxisse existimo, quemadmodum à Jove Diogenem, à Mercurio, Hermogenem. Neque vero miretur quisquam Christianos parentes ab Ethnicorum DEo derivatam appellationem filio indidisse: id enim tum erat ulu pervagatum, nec ejusmodi nomina abiecabant Catechumeni, cum Christifidem amplectebantur; atque hinc Dionysius ille Aëcopaga, Apollos Alexandrinus, Phœbe, Hermas, Hermes, Nereus & Diotrephe, Luca, Paulo, & Johanni inter Christianos & 18.24. Rom. 16. commemorati: hinc Ammonii, Serapiones, Arhenagoræ, Apollinaris, Demetrii, Isidori: 14.15. 3.10b.9. quis enim, ait Tertullianus, *nominum reatus?* Quod autem objici potest ab Oro Orogenem fuisse dicendum, non Origenem, de nihilo est; nam primum responderi potest sic pro ἀρχοφύτε, Mercurium ἀρχοφύτε fuisse dictum; sic Cephisidoro nomen fuisse cvidam Aristotelis adversario, qui Cephisidorus fuerat appellandus; usu quoque receptissimum esse apud Latinos ita nomina conflare; sic Dionysopolitas appellasse Ciceronem, quos alii Dionysopolitas; sic Demophonem, & Clitophonem a Comicis dictos, qui ab aliis Demophon, & Clitophon; sic Phæbigenam à Virgilio, qui Phæbogenam dici debuillet. Et ut similem nominum coagmentationem proferre nullam possemus, quis accuratam Hellenismi munditiem in Alexandrina requirat Dialecto, quæ à Macedonica profecta est, barbara ipsa primum & impura, & extra Græcarum censum numerata, tot deinde Gentium commercio inquinata, & ab Ægyptis demum, inter quos confudit, distorta & corrupta. Inde fit ut Alexandria loquela tam sæpe carpant Critici antiqui, Plinyrichus, Thomas Magister, & Helladius Belantinous. Verum his omisisti genuina responso ex sequentibus facile extabit. Orus Ægyptiorum Deus is est Osiris & Isis filius, quem Apollinem esse, & Solem. Veteres magno consensu tradiderunt. Orum seu Horum dictum existimat Horus Apollo, Macrob. I. quod horis præsit; Horas contra nomen ab eo traxisse, & quattuor anni tempestates ὥρας. 1. Saturn. indidem dietas, & annum, & Græcorum annales, & eorum scriptores ὥρας φένει, tradunt Mac- cap. 21. Confor. crobius, & Censorinus. Incepit Horus Apollo. οὐδὲ γὰρ αἰτηπτον φένει, καὶ μᾶλις επ. 19. ποτὲ ἡραὶ ἦσαν. inquit Paulanias: vere. Salmasius Orum nomen habere censem à veteri. Paulan. in Corin. ris lingua Ægyptiæ vocabulo παπά, vel absque articulo, πάπ, quod Regem sonat. Ita certe Salmasi. E-te quidem sæpe exponit Ibno Cabar in Scala magna, quam edidit Kircherus. Sunt qui de- p. 72. rivent*

## LIBER PRIMUS.

3

A rivent à οὐρανῷ, id est, *sol*, ad quos minime quidem possum accedere: ἀερός enim factum est ex Ägyptio Or, cui à Græcis addita terminatio est. Or nomen fuit patrōi cuidam Ägyptio Telegoni patri, qui septimus ab Inacho Ägypti regnum tenuit. Hujus meminit Hieronymus in Chronicā Eusebiani libro posteriore, & alterius Or in Epistola ad Ctesiphonem aduersus Pelagium, cap. 2. Ägyptiorum Abbatum duorum vitam scripsit Palladius in Lausiacis, quorum alteri Or nomen fuit, alteri Pior, præfixo nimurum Ägyptio articulo masculino. Idem alio loco meminit virginis Taor, nomini Or præfixo itidem articulo feminino Ägyptio. Or genuinum est Dei hujus Ägyptiaci nomen, unde ἀερός Græcum, adjecta terminatione. Quemadmodum autem in honorem Dei illius non unus appellatio Græcanica ἀερός dictus fuit; ita & Ägyptiacum ὥρη multi in nomen asciverunt. Quod si quis ergo ita dictus reperiat, non per metaplasmum pro ἀερός ita putetur nuncupatus, ut conjectat Scaliger; sed ἀερός è contrario à primigenio ὥρη inducta Græcanica forma detortum existimetur. ὥρη autem purum putum Ebraicum est ρων, quod lucem significat, & pro ipso etiam Sole usurpatur Jobi 31. 26. necnon est Jobi 36. 30. & Ilaia 5. 30. juxta quorundam Interpretum expositionem. Jam vero unde manarit Origenis nomen in promtu est; ab ὥρη nimurum fieri debuit ἀερός, non ἀερός, quemadmodum ab ἡρῷ, ἡρῷ, non ἡρῷ, à πῦρ, πυρός, Bacchi Epitheton apud Nonnum. Origenes igitur idem fuerit quod Phæbigena, non quod Monitigena. Erasmus, Caninium, cæterosque in fraudem illexerunt hæc Etymologi verba: εἰ μὴ φῶντες θητέρωται, οὐ γάρ απλάτη σύμφωνον, Φυ. Etym. λάριτεται οὐδὲ σιρθεῖται, οὐδὲ, ὄρειαν ὄρος, ἐρειχίνης, δὲ τοῦ ἑρετοῦ γνωσθεῖται. Hæc rectius intellexisti. M. in Οὐρανού τοῦ γαρ πνευτοῦ οὐδέ τις θεριώται, οὐδὲ τοῦ ὥρη μεγάλου ζερπίνης, οὐδὲ τοῦ γενετού. nec enim aptertis significare poterat Etymologiarum auctor aliud esse, Etymol. in οὐρανούς, aliud, ἀερός. Ac alio itidem loco nomina illa, ὀρειχίνη & οὐρανός, patronymica esse docet, nec proinde οὐρανός τε ἀερός, sed οὐρανός τε ὥρης derivari. οὐρανός autem ultimatum inter Ägyptios multorum nomen fuit. Duorum ejus nominis Grammaticorum meminit Suidas, Thebæi alterius, alterius Alexandrinæ. Ab Oro scilicet, quo etiam nomine complures, ut dixi, gavisi sunt. Ipse venator Orion, qui inter Astra relatus est, non quasi ἀετός, quod etymon Græcia mendax confinxit, sed ab Ebraeo potius ρων, quasi dicas, *Lucidus*, nomen habuit; hic est enim unus alterius omniū lucidissimus. Ebraicum autem nomen habuisse ipsum eo credibilius est, quod in Bœotia vixit, itidem ut Cadmus

D Orionis ætate non multo superior, qui Phænicum linguam in Græciam intulit. Addit Hæschelius pro ἀερός factum ὀρειχίνη, quemadmodum pro ὥρη ὥρη Poëta ὥρητρος. Poëta ὥρητρος Hæsch. in dixerunt. Id nolle etatudo viro excidisse; quod enim metri necessitate adducti auti sunt Orig. cōtr. Poëtae aliquando, id in legem aut exemplum trahere non debuit. Nec felicior aliorum conjectura, qui Origeni nomen factum volunt, quod tempestive genitus sit; nam sic scriberetur *Horigenes*, non *Origenes*. Inane est autem quod ejus sententiae confirmandas gratia adjecit vir eruditus, se in vetustis Codicibus Origenis nomen cum aspiratione scriptum saepissime reperiisse: certum quippe est longe etiam frequentius aspiratione carere: ab Horo nimurum appellatio est, qui aspirationem sibi vindicat aliquando, saepius etiam respuit.

E III. Id ergo nominis à puero habuit Origenes, at annis subinde prodeuntibus Adamantius cognominatus est, ἦτις ἀδαμαντίνος δρεπος ἐπονεῖται ὡς ὁ θεός λόγος, inquit Photius; vel propter mentis adamantineum robur, quæ nullis in illistranda Scriptura, & in Phot. Cod. scribendo laboribus defatigaretur, quemadmodum in Epistola ad Marcellam prodit Hieronymus; vel quod tanquam invictus adamus fortiter veræ fidei opem ferret, omniaque in semisila Hæreticorum tela veritate ipsa retunderet. Atque id cognomentum sibi humus ipsum ascripsisse tradit Epiphanius. Hinc refellitur Erasmus illud ipsi jam à vita exortu, Epiphanius. non ex moribus inditum existimans. Ab ingenti etiam librorum quos assidue scribebat Hier. 64. copia σωτάλη, sive σωτάλης, sive σωτάλης dici meruit. Chalcenteri etiam attributum est ei ab Hieronymo cognomentum, ad Didymilium Alexandrinæ Grammatici exemplum. Erasm. in vir. Orig.

F plum, qui ob indefessum scribendi studium, & assiduum circa libros moram candem appellationem consecutus est; supra tria siquidem librorum millia & quingentos conscripsit, cum multo plures Origenem scripsisse proditum sit: minime autem dum viveret Adamantius noster Chalcenteri nomen gescit. Paribus de causis Apion Grammaticus, ac itidem Ägyptius, propter inusitatam in literariis laboribus constantiam, μιχλός cognomine dictus est. Sed redeamus ad propositum.

IV. Sex præter Origenem filios suscepit Leonides: at cum in illo admodum etiam tum puer magna ad virtutem eluceret indeo, omnem fere Patris amorem ac studium ad se convertit. Hunc itaque sibi domestica institutione, assiduisque præceptis formandum suscepit Leonides, animumque rudem primis imbuens Christianæ pietatis, divinarumque similis & exoticarum doctrinarum elementis: sed ita tamen ut in quotidianis exercitatio-

## ORIGENIANORUM

4

citationibus, humanarum literarum studiis sacræ disciplinæ præsident. Erat omnino in A puer ingenium peracere & servidum, singularis memoria, flagrans & incredibile studium, ut quidquid sibi impositum esset ad discendum non tam exciperet quam arriperet, docentemque Patrem discendo & querendo defatigaret. Cum enim selecti è Scriptura sancta loci singulis quibusque diebus memoria commendandi ipsi proponerentur, proclivi verborum sensu non contentus, fatigebat subire ad interiora, & reconditas sententias evolvere, Patremque assidua percontatione laestebat. Ac puerum quidem immoderata quadam ingenii ubertate superfluentem coercebatur, palamque castigabat; sed felicem nihilominus animi calorem tacitus admirans futurum augurabatur, ut ad majora aspiraret aliquando, filioque nondum puberi suam omnia iudicio suo tribuebat. Sed quas interdiu blanditias prudentia & gravitas continuerant, eas noctu patrius amor exprimebat; ferunt siquidem dormientis cubiculum pueri saepe ingressum Patrem, nudatum filii peccatus, sic tanquam aliquod Spiritus sancti domicilium fuisse exosculatum, Deoque grates egisse, qui se tam felici prole auxilserit.

V. Postquam domesticis præceptionibus roboratus animus publicam lucem querere cœpit, Clementi Alexandrino, qui Pantæni scholam regendam suæceperat, in disciplinam traditus est, quo magistro tantum valuit ingeniosi adolescentis exercitatio, ut præter artium sacrarum disciplinam, ad quam meditationes fere referebat omnes, maximam etiam colligeret memoriam antiquitatis, & Mathematicas ad hæc artes, facultatemque oratoriam adiungeret. Applicavit deinde se ad Ammonium, cognomento Saccam, & in ejus exhedris insignem Philosophie peritiam comparavit, sed Platonicae præsertim, C quæ tam altas in ejus animo radices egit, ut succrescentes Christianæ doctrinæ fruges interficeret; nam Ecclesia scita fere exigebat ad normam Platoni, & sincera Christi dogmata Platonici, ut ita dicam, coloribus oblinebat. Est apud Wernerum in Fasculo temporum Alexandri in Hierosolymitanus Episcopatu decessorem Narcissum. Orogenis fuisse magistrum. Tale quidem nihil habet Eusebius; neque certe unde id sumferit Wernerus, communisci possum. Halloxius Origenem scribit Pantænum quoque præceptorem audivisse; cui uti assentiamur nulla nos adducunt Veterum testimonia in quo vero refragari etiam videntur: memoræ quippe prodit Eusebius Origenem etiam tum puerum Clementis auditorem fuisse; post Pantænum autem Alexandrinæ Scholæ Clementem præfuisse. Docendi igitur curam tunc abjecerit Pantænum, cum primum magistris usus est Origenes. Narrant quoque Magdeburgenses inter præceptores Origenis Cent. 3. e. 10 Huillum recenseri ab Hieronymo in Apologia in Ruhnum. Ab Huillo quidem non nullus Hieron. Apol. libr. la monitum fuisse Origenem, quæ ad veriorem Scripturæ interpretationem pertinenter, 1. cap. 3. narrat Hieronymus. Quod si præceptor dicendus est, qui errantem meliora pro tempore amice submonet, profecto quicunque literis damus operam nostram invicem præceptores sumus, quippe quin nos invicem monitis juvamus & confilios, & hanc veniam petimusque, damusque vicissim.

VI. Duo porro hic videnda sunt, utrum Ammonium audiverit Origenes; tum pluresne hujus nominis ex Ammonii schola prodierint: hæc enim à viris eruditis in utramque partem disputata sunt. Priorem quæstionem agitat Baronius ad annum Christi 234. E miraturque se dicit, quæ audire Ammonium potuerit Origenes Ammonio fere ætate superior, & aliorum ipse institutioni ante annum ætatis tricessimum præfectus. Quasi non his saepe temporibus, ut pluribus probabimus infra, jam grandes natu viri scholas frequentarint; & hujus ipsius Ammonii discipulus Plotinus, ad eum audiendum annos vinti octo natus non accesserit, annosque eum undecim audiverit: quasi Catechumeni fidei Christianæ rudimenta tradere, & Grammaticam publice præfiteri non potuerit Origenes; ipse sufficiens horis sepositum ad audiendum Ammonium tempus habere. Neque vero post Porphyrij, Eusebij, Nicephori, & Suidæ testimonium, quin Ammonio magistro unus sit, potest dubitari.

VII. Spissior est & reconditor altera quæstio, cuius accurate pertractandi commodum nati locum, non disputabimus tantum, pluresne Origenes ex Ammonii schola orti sunt, sed ab unione etiam & eodem Origene duplex Origenistarum Hæreticorum secta profecta sit, tum etiam multiplex fuit Adamantius. Per mihi sane placet Henrici Valesii sententia, viri Ecclesiastica juxta & profanæ antiquitatis literate periti. Is in luculentis ad Eusebii Historiam Annotationibus geminum Origenem Ammonio operam ad audiendum dedisse scribit, alterum Adamantium nostrum; alterum illum qui cum Herennio, & Plotino à condiscipularu conjuncte vixit, & cuius frequens occurrit mentio in Vita Plotini à Porphyrio conscripta, & in libri de fine à Longino lucubrati fragmanto, quod huic ipsi Vita Porphyri intexit. Rationes quibus id adstruit Vir doctus brevi complectar, Adamantium Origenem Ammonii auditorem multam ex scriptis apud

## LIBER PRIMUS.

5

Porphyri.  
apud Eus.  
Hist. libr.  
6. cap. 19.

A apud posteros gloriam fuisse consecutum à Porphyrio traditum est ; at Origenem alterum Plotini sodalem nihil præter libellum de Dæmonibus scriptum reliquile do-centi idem Porphyrius, & Longinus. Imperantibus præterea Gallo & Volusiano Origenem cum, qui Adamantium usurpat, extreñum clausile diem prodit Eusebius ; Origenem vero alterum sub Gallieno librum quendam elaborasse in eadem Plotini vita scriptum Porphyrius reliquit. Quibus tertium illud argumentum addo. Origenem Adamantium sibi valde adolescenti cognitum aliquando fuisse Porphyrius tradidit ; quod non dixisset profecto si diuturna sibi cum illo & constans intercessisse necessitudo : Origenis autem alterius Romæ condiscipulum & æqualem fuisse Porphyrium memorie prodiit Eunapius. Sane imperium tenente Philippo iter Romanum neutiquam suscepisse Origenem Adamantium, & Roma omnino per id tempus absuisse certissimum est ; nec enim tam longam peregrinationem credibile est silentio fuisse prætermiseros Eusebium, & Hieronymum : at Origenem alterum ad Plotinum Romæ tum in Scholis publice differenterem accessisse auctor est idem Porphyrius. Id si animadvertisset Baronius, neque contra Eusebii fidem Origenem Adamantium, quem ab alio non distinxit, secundo Romanum abiisse ad Fabianum Papam purgandis sui caufa excogitasset, neque Postlemino & Halloxi idem ut crederet causam præbuisset : hoc enim unus ille Porphyrii locus Viro magno persuasit. Quemadmodum autem duos Origenes in unum confuderunt nonnulli, ita ex uno & eodem Origene Leonida filio duos Origenes alii effinxerunt, verum alterum, a quo orti sunt Origenistæ simpliciter dicti ; alterum Origenistarum, qui Fœdi cognomi-

C nati sunt, principem & antefiguratum. Id miror temere nonnullos affirmare, quod ignorare se testatur Epiphanius scriptor locupletissimus, & proximus temporum illorum Epiphanius verba parum sincere reddidit Augustinus : cum enim conceptus verbis neficio le profefsius fuisset Epiphanius, an ab Adamantio Origenem, an ab alio impuri Origenistæ propagati sint, hæc ita reddidit Augustinus : *Origeniani à quodam Origenè dicti sunt, non ab illo qui fere omnibus notus est, sed ab alia nefcio quo, de quo vel sceleratoribus ejus Epiphanius loquens, &c.* Vitiata ab Augustino sententiam nova accessione fecerat Augustini simius Prædestinatio auctor, quem edidit Sirmundus ; sic enim scriptit : *Quadrageſimam & ſecundam Hæretim Origeniani inchoaverunt, à quodam Origenè, non illo qui fere omnibus notus est, sed alio Syro quodam sceleratissimo.* Verba hæc Augustini : *sed ab alio nefcio quo, videtur fallax hac lectione depravasse : sed alio Syro quodam.* Idem capite sequenti alium nobis obtrudit Origenem ab Adamantio nostro diversum, dogmatum eorum auctorem, quorum Adamantium Epiphanius accusavit. Sophronius Hierofolymitanus ab Epiphanio inductus, geminum quoque Origenem, alterum antiquorem, Adamantium alterum commemorat in Epitola ad Sergium : quod obſervatione ſua dignum Photius existimavit. In eadem cauſa est Iohannes Damascenus, geminus fingens Origenem, unde duplices orti fint Origenistæ. Atque item Guido Carmelita, Elnensis Episcopus, qui signum idem arripuit. Atque ita duone extiterint Origenes Origenistarum principes addubitat Epiphanius ; affleverunt Augustinus, Sophronius, & Johannes Damascenus ; tres autem finxit Auctor Prædestinatio, scriptor nequam, ut vel ex eo conicias quod co-

D E dem capite Pamphilum martyrem, Episcopum aliquando fuisse tradit. Quod autem as-

ſeveravit Augustinus, negavit id diserte Baronius, & cauſas cur duplex fingeretur Origenes acute perveſtigavit. Memoratus porro ab Eunapio Origenes ille quem diximus, Porphyrii & Amelii condiscipulus, idem sit ac sodalis ille Plotini, an aliis, non fatis extat ; nam qui cum Plotino Ammonium audivit Origenes, Plotini æqualis fuit & amicus, nec doctrina inferior, ut ei ad ſe audiendi forte venienti erubescens allurget Plotinus, nec coram eo verba facere ſuſtineret : at laudat ab Eunapio Origenes alter Plotini ſcholam videtur frequentasse, quippe qui Porphyrii & Amelii Romæ condiscipulus fuerit, quorum utrumque Plotini doctrinam Romæ capessivis ſe conſtat. Id ſi sit, Origenes duos iſdem temporibus cum Plotino Romæ conjunctissime vixisse dicendum eſt, Alterum eius condiscipulum, discipulum alterum. Quartum ad hæc Origenem, Ægyptium & ipsum, atque itidem Presbyterum, & Ammonii alterius sodalem, verum Adamantio Origenem recentiorem, & Athanazio Alexandrino Episcopo coævum, à Palladio in Laufiacis, & Nicæphoro Callisti cominemonatum addam : reliquos hujus nominis literatorum diligentia investigandos relinquam. Cautionem præterea à ſtudioſis adhiberi velim, ne quotiescumque Adamantii mentio in Scriptoribus Ecclesiasticis inciderit, cunctem statim hunc arbitrentur eſſe ac Origenem : id enim nominis, præter alios, Auctori cuidam Christiano fuit, quem ab Origene caute distinguens Theodoreetus, utriusque scriptis ad contexendam Hæreticarum fabularum Epitomen uſum ſe non ſemel profi- tetur.

VIII. Decimum fere & septimum ætatis annum exegerat Origenes, cum Christi Ecclesiastam

23

clesiam modis omnibus vexare aggressus est Severus Imperator. Cum enim per totum orbem se se Christiana fides effunderet, veritus quippe est vir cautus ac diligentis, ne hinc aliqua existeret rerum conversio. Toti itaque Ecclesiae bellum atrox indixit. *Ægypto* tunc præterat cum imperio Lætus, qui ut Imperatori fidem suam præstaret ac diligentiam, in *Ægyptios* Christianos, sed in Alexandrinos præcipue ferino ritu deserviit. Tum vero Origenem ingens martyrii cupido incessit, quise cum hoc fecisset, egregium scilicet vitæ fructum cepisse arbitrabatur. Præfensit id mater, & precibus ac rationibus excogitatis vix filii propositum repressit. Quod omnibus porro votis concupiverat filius, id repente patri objectum est: qui in vincula Christi nomine conjectus, morti destinatur. Sopitum martyrii desiderium in Origenis animo excitavit Leonidæ constantia, ut quævis sibi potius subeunda tormenta, quam à sperata martyrii gloria discedendum putaret. At mater adhibitis frustis fletibus filii impetum tardavit arte, & occultis ipius vestimentis invitum domi retinuit. Itaque quod ipse facere non potuit, patri ut faceret literarum adhortationibus auctor fuit: quibus confirmatior effectus Leonides capitis supplicium tulit, anno ut dixi, Severi decimo, ad X. Cal. Majas, ad quem diem mors ejus refertur in Romano Martyrologio. Bona ejus, quibus familiam dum viveret honeste toleraverat, filio sunt addicta: atque ita Origenis, cum matre ac sex parvulis fratribus in summa egestate & luctu relieti, opes omnes contulæ sunt. Christianis favebat Alexandria nobilis & opulenta mulier, & facultatibus suis sublevabat inopes, sed Orthodoxos ab Hæreticis parum caute discernebat: nam Paulum quendam Antiochenum, inter Alexandrinos Hæreticos primas tenentem, non opibus solum fovit, sed domi etiam exceptum in filium adoptavit. Origenis illa quoque casum miserata, pueri languecere non sivit industrias, & animum inculu torpere; sed viœ, ceterisque rebus commode & liberaliter habuit. Inde Origeni aliquia cum Paulo intercessit confusudo: sed quamvis ad hunc propter eloquentiam homines non Hæretici modo, sed Orthodoxi etiam concurrent, nunquam adduci potuit Origenes ut precatio num cum eo consociaret usum, quod Ecclesiæ legibus vetitum esse meminerat. Non leviter hic ab Eusebio, quem tamen assecatur palam, sed hoc loco, ut videtur, intellexit parum, dissentit Nicephorus: Paulum quippe divitis hujus feminæ maritum fusse scribit, Origenem adoptione filium; quod ex male acceptis Eusebii verbis sensisse illum statim intelligit, qui verba ejus contenderit cum Eusebianis, vel Rufini interpretationem cum utroque contulerit.

*Niceph.lib. 5. cap. 5.*

IX. Acceptum incommodum diligentia sarcire cupiens Origenes, & fortunam industria sublevare, traditam sibi à Patre humaniorum doctrinarum cognitionem acerrimis studiis excoluit, tantosque fecit in Grammaticis disciplinis progreßus, ut eas publice docendas susciperet. Hinc largus illi ad usum vita necessarios proventus. Ethnicos autem adeo illexerat Christi religio, ut metu fugatis Ecclesiæ Doctoribus, confluentibus ad Origenem adhuc adolescentem, sed doctrina in adolescentia & virtute conspicuum, ab eoque sacra sibi dogmata exponerent. Cujus sermonibus affecti plerique, Christi suscepta fide, in intimam ejus familiaritatem se adjunxerunt. Itaque Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus Demetrius, non felicissimus Christianorum res in *Ægypto* reparare se posse credidit, quam si Catechumenorum curam uni Origeni octodecim annos nato demandaret. Utrasque hic igitur sustinebat partes, Literatoris, & Catechistæ.

Nova interim Aquila Alexandriæ Præfecti in Ecclesiam detonuit Persecutio, in eaque Origenes singularibus fidei, pietatis, ac constantia speciminibus editis magnam sibi inter Christianos famam & gratiam peperit. Cum enim traherentur ad necem Martyres Christi, obvios amplectebatur, assecatabatur euntes, morientibus aderat, & tormentorum saevitiam allocutionibus & solatiis levabat. Unde circumstantis populi conversa in se iracundia, lapidibus appetitus, cum nefariorum hominum vix effugisset manus, statim domus ejus, quam frequentari Catechumenis adverterant, armatis hominibus circumsepta est. Mihi imprimis eorum probatur opinio, qui tempestati huic egregium Origenis facinus, ab Epiphanius commemoratum adjungunt, quando eum adraso vertice, quales *Ægyptiorum* Deorum ministri esse solent, profani Serapidis gradibus statuentes Ethnici, palmarum ramos præbere jussérunt Sacerdotibus, qui ad obeunda sacra ascendebant, quo more eorum gravissimæ ceremoniæ continentur. Acceptis ille palmarum surculis, præsenti animo & crebro, adstantes alta voce sic allocutus est: Adeste, accipite ramum, non Templi Idolis consecrati, sed Christi. Quibus Gentilium in se concitatis animis, fugere, latitare, & latébras crebro commutare coactus est.

*Epiphani. Hier. 64. cap. 1.*

X. Alexandria sub idem tempus excessisse ipsum, & Cæsaream Cappadocia confusisse censet Baronius, Palladii auctoritate permotus, qui Origenem scribit, cum Gentilium vexationem fugeret, Cæsarea apud Julianam virginem delituisse biennio, & in literis animum habuisse. Deinde hæc subneicit: οὐρανὸν τελέτην ἡγεμονίην ἐν παλαιοτάτῳ Εἰδώλῳ σικηφός.

## LIBER PRIMUS.

Α τιχηροί, ὅπερ ἐγέραπό χιεὶς διεσήμενος πότο τὸ βιβλίον ἔνοικον ἐν τῷ οἰκεῖῳ ιελιανῷ παρθένῳ ἐν καταστάσει, πρυτάνειον θεοῖς παρ' αὐτῷ. ἡτοι ἔλεγε παρ' αὐτῷ συμμάχος τῷ ἐρμηνεώτιον θεῷ ιελιανῷ αὐτῷ εἰληφέναι. Manifesto hæc sibi repugnant: nam si librum illum manu sua exaravit Origenes, quomodo illum a Symmacho habere potuit Julianam? quomodo cum apud Julianam Origenes reperiire? Lege, ὅπερ ἐγέραπό, proclivis fient omnia. Sece in antiquissimo libro verba hæc manus Origenis scripta reperiisse ait Palladius: *Hunc librum inveni apud Julianam virginem, in Cæsarea civitate, dum apud ipsam laterem, quæ illum ab ipso Symmacho interprete tudeorum se accepisse referebat.* Quoniam autem alibi docet Eusebius Symmachi Commentarios in Evangelium Euseb. Matthæi, & ab eo concinnatam Scripturæ interpretationem, à Julianā Origenem acceptissimam, Hist. lib. 6. cap. 17. que a posteriori jure successionis ab ipso Symmacho habebat, inde collegit Baronius

**B**ex iis Symmachi libris memoratis ab Eusebio unum eum fuisse, quem manu Origenis notatum vidit Palladius, vel Commentarios nempe in Matthæum, vel Interpretationem ipsam Scripturæ. Præterea non alia Origenem de causa latuisse apud Julianam censuit, quam ut aliquam Ethnicon adversus Christianos persecutionem devitaret, vel Severi scilicet, vel Maximini, vel Decii: cum Maximini autem vel Decii ætate hi jam Symmachi libri existissent in lucem, & ad Origenis proinde notitiam venissent, tum certe ab eo fuisse inventos, dum Severi bellum in Ecclesiam ferveret. Hallosum traxit in assensum ea Baronii ratio, quam accurias tamen excutimus. Quem librum Origenis manu notatum vidisse ait Palladius, is erat antiquissimus: atqui Palladium ducentis circiter annis Symmachus antecessit. An vero ducentorum annorum codex, antiquissimus dici possit, existimat eruditus, qui sciunt quot saecula ejusmodi codices durando vincere soliti sunt. Symmachum ergo liber iste auctorem non habuit. Quos autem à Julianā Symmachi libros acceptissimam Origenem prodidit Eusebius, ab ipso fuerunt Symmachi elaborati. Ad hæc fuit τιχηρός ille Codex quem vidit Palladius: at neque Symmachi Commentarios, neque Scripturæ Interpretationem, τιχηρός fuisse scripta cuiquam bene fano persuadetur. Alius ergo fuit ille Palladio commemoratus liber, alii Eusebio. Nec mirum sane utrosque à Julianā acceptissimam Origenem, cum verisimile sit universam Symmachi Bibliothecam ad Julianam hereditario jure pervenisse, cuius ipsa deinde Origeni copiam fecerit. Hinc ergo frustra concludit Baronius Symmachi interpretationem & Commentarios tunc ab Origene fuisse inventos, cum imperium teneret Severus, & Ecclesiam male habueret, propterea quod iam tunc in Origenis, omniumque adeo manus venerant, cum Maximinus, aut Decius Christianam temp publicam oppugnarunt. Ac si fieri non potuerit, ut quanvis iam innotuissent multis hæc lucubrations Symmachi, ipsum tamen Origenem aliis distictum rebus effugerint. Eandem ejus latitationem narrat Eusebius, ipsumque Euseb. lib. 6. cap. 3. ait ex ædibus in ædes fugientem migrasse, non ex urbibus in urbes; & tota urbe neutiquam potuisse occultari, non vero Alexandrinis finibus excellere. Tum continuo subjicit tot ejus exemplo ad Christi partes fuisse adductos, ut crescente indies Catechumenorum numero, quos ipsi soli instituendos commiserat Demetrius Alexandrinus Episcopus, Grammaticæ artis professione se abdicaverit. Quibus ita ab Eusebio conjunctis quis tam longinquum, tamque diuturnum iter putet intercessisse? Cum illud ergo tempori huic minime posse aptari, commodius aliud infra reperire conabimur,

**XI.** Conflente indies ad Origenem, ut dixi, auditorum numero, quos partim Grammaticæ studium, partim Christianæ doctrinæ percipiendæ cupiditas alliciebat, parum sibi convenire creditit tradere elementa literarum, qui Verbo Dei hominum mentes posset imbuere. Quamobrem abrogavit sibi tradendæ Grammaticæ munus, & ad celebrandas meliores doctrinas se convertit. Atque hinc immunitos rei familiaris fructus ut sarciret, professorio muneri utiles libros, quorum pretiosa ipsi suppellex erat, distractit omnes, ac diurnæ quatuor obolorum pensionis pretio vendidit, ne opere suo destinatum domesticæ rei sollicitudo retraheret.

**XII.** Ad rerum divinarum studium accessit etiam virtutum omnium, quæ essent Christiano dignæ, utsi assiduus. Dies docendo, noctes legendo conterebat. Jejunia longa, somni breves, quos humi tantum, vel in stœra abjectus capiebat. Frigoris ad hæc patientissimus, vini, olei, aliarumque rerum, quibus irritatur gula, & ad laborem ferendum remollescunt homines, abstinentissimus, usque adeo ut tentaretur valetudine, & stomacho laboraret. Christianum Philosophum vere dixisset. Cujus tanta fuit inter Gentiles Philosophos, & Christianos admirabilitas, ut ad ejus imitationem totos se componerent, ipsiusque adhortationibus incensi palmam martyrii consequerentur. Hinc illi Plutarchi, Heraclides, Sereni, Heraides, & Herones, quorum morte Christiana res valde illustrata est.

**XIII.** Interea dum hæc geruntur corpus suum evirare Origenes ausus est, sive ferro Hier. Ep. 65. excedis genitalibus, ut crediderunt Hieronymus, & Nicephorus; sive medicamento exiccatis Niceph. lib. 5. cap. 8.

## ORIGENIANORUM

*Epiphanius  
Harr. 64.  
cap. 3.*

catis, ut alii persuasum est: rem enim Epiphanius in incerto reliquit. Quanquam verissimi- A lius est medicamine imposito extinxisse genitalem vim, quam gladio verenda amputasse: non quod existimem, id si fecisset, levitatem oris prodituram fuisse factum, quod summa cura occultum habere voluit; certum est enim barbam ei non defluere, si quis jam vesti- ceps aut barbatus exectionem patiatur: sed propter horrorem facti; nam quis ita in se se- visse putet hominem non insanum, cum mollieribus uti posset remedii, unde idem com- modum capiebat? Certe si quid amplius conjectura tribuendum est, cicutam genitali- bus illevisse crediderim, quam Athenienses Hierophantas ad compescendam libidinem adhibere solitos ipse prodidit libr. 7. contr. Cels. 2. eis p̄p̄. p̄ou, inquit παρ' ἀθηναῖοις ἴερούντων, τὸ δὲ πεπίστευμα τὸ ιερόν τὰς ἀρεταῖς ἀρέταις, ὃς μέντοι τὸν αὐτόν τὸν θυμάριον, καὶ οὐαρεῖν αὐτὸν εἰς τὸν Καλέον, ποιεῖται τὸ ἀρεταῖς μέγινον καθάρος τῷ νομίῳ τῷ τὸν νομοτεύειν παρ' ἀθηναῖοι ἀρέταις. id est, obli- B tis cicutis masculis partibus: cohibenda quippe veneris gratia cicutam locis illis admoveri tradunt Dioſcorides & Plinius, non forberi, uti factum ab Hierophantis memorat Hiero- nymus libr. 1. adv. Jovinian.

*Dioſcor. lib. 4. c. 79.  
Plini. lib. 25.  
cap. 3.*

Causa cur id faceret, complures Origeni fuere. Ventitabant ad eum puellæ, fidei Chri- stianæ & studiorum gratia: quam hominum autem ingenium à labore proclive esset ad libidinem optime intelligebat, verebaturque ne ex frequenti virginum consortio corpus in ipso juventutis flexu male sui compos ad voluptatem impelleretur. Commovebatur ad hanc effata Christi, quo se ipos propter ecclœ regnum evirasse nonnullos pronuntiaverat. Id cum præter germanam sententiam accepisset, pravis, ut opinor, deceptus Valeſorum Hæreticorum expositionibus, qui ætatem ejus præcesserant, sibiique soliti fuerant virilia G execare, nova ista in eo religio inceſſit. Et jam aliis inductus Christi verbis, à legitimo ſen- fu detorti, unicam ſibi tantum habebat tunicam, abiectis calceamentis nudis incedebat pedibus, nec ullo modo vel in crastinum, vel in longitudinem conſulebat. Aliam præterea de hac re Origeni fuisse cauſam ſcribit Eusebius; ne ſcilicet ex crebris puellarum ad ſe itio- nibus & alloquiis obtręandi occaſionem haberet malevolentia. At repugnat quod mox ſubjugit, operam dediſſe Origenem, ut factum illud occultaretur: nam ſi occultavit, quo- modo rumores hominum ignorabile factum ſopire potuit, quod euulgandū erat ad male- dicentiam & obſcenos rumores compescendos? Ad annum Severi decimum quartum pertinente hanc ſuſpicatur Baronius: quorum tempus neutiquam Eusebius designavit. Id ſi fit, annum tunc egerit Origenes vigesimalium primum.

*Baron. ad A. 230.  
Halox. lib.  
4. Orig. def. Quæſt. 9.*

Magna vero hic doctorum hominum concertatio est, laudene ejusmodi facinus, an vi- turperatione dignum fit. Aperte damnat Baronius, multisque ſententiam ſuam argumen- tis tuetur, ſed quæ ad eam ferre, quæ ferro fit, evirationem pertinent. Contra ea Haloxius, non excusat modo, ſed dilaudat. Ego ſingula ab utraque parte collecta non referam; quod ipſe ſentio, paucis exponam. Certum est voluntariam ſui ipsius exectionem, eam di- co quæ fit gladio, vetitam eſſe Apostolicis Canonibus 22. & 24. At eorum dubia eſt au- toritas, & penitus ab Haloxio refutatur. Eandem damnavit extincto jamdiu Origene Ni- canum Concilium, dñnnavit & Arelatenſe. Ipsi quoque Eusebio, perpetuus licet Origenis laudatori, vācordiæ hujus vituperationem vi veritatis exprefſit. Sed quid aliena conqui- rimus, cum domeſtīca ſuppedimenta testimonia? Utramque caſtrationem, & quæ execho- cil. Can. 7. ne, & quæ exiccatione perficitur, dñnnavit demum Origenes, aliosque ne ſimile quid in ſe aliquando conciperent, vehementer abſterruit, cum aliis locis, tum præſertim ſuis in Mat- thæum Commentarii. Locus habetur Tom. 15. ad cap. 19. v. 12. quem omnino confuli- velim.

Discipulos ſuos & familiares facinus ſuum celaverat Origenes, dubius animi laudiné ſibi, an probro duſcendum foret. Rem tamen comperit Demetrius, quam vehementer admiratus primum, tum laudibus etiam profectus, confirmavit Origenem, ſtrenueque ſuceptum munus iuſſit traducere. Tum hic denique remotis impedimentis, univerſos ad ſe erudiendi cauſa venientes nullo ſexu discriminē admisit. In corum autem iuſtitutione ſumma ſe tra- davit diligentia, omneque ſuum otium ad eorum negotium contulit.

## CAPUT SECUNDUM.

I. Seueri Imperatoris obitus. Origenes Romam proficiſcit, II. Alexandriam redit, III. Ebraicam linguam condicſit, IV. Ambroſium ad Christi fidem convertit, V. accerſi- tur in Arabiam, redit Alexandriam, VI. Paleariſam petit, Alexandriam redit, VII. à Mammæa accerſit Antiochiam, Alexandriam revertitur, VIII. Scripturam ſacram Commen-

## LIBER PRIMUS.

A Commentariis illustrare aggreditur, IX. Commentarios in Johannem, & in alios Scripturæ libros inchoat, X. in Achaim per Palæstinam proficiscitur, XI. Athenis discedens Epheso iter habet, XII. Cæsareæ Presbyter jam ante fuerat ordinatus. Alexandria pellitur, XIII. Cum, ne vivaretur ab Æthiope, Idolis sacrificasset, XIV. Cæsaream Palæstinæ concedit. XV. Confutantur nonnulli, qui Origenem ab Heraclia Alexandria depulsum fuisse scriperunt. XVI. Ecclesiastica munia obit: à multis fogetur Ecclesiis: XVII. Palæstinam perlustrat. XVIII. Utrum viginti & octo anni Tyri transigerit. XIX. Gregorium Thaumaturgum & Athenodorum fratres, aliosque in literis sacris & profanis interfluit, Isaiam & Ezechielem Commentariis exponit.

I. **S**EVERUM interim, cum iam aliquoties interficeretur adortus esse Caracalla filius, mors ex ægritudine consecuta est, expleto Imperii decimo octavo anno, ætatis vigesimum sextum agente Origene. Hic post aliquot deinde annos Romanam ire contendit, Romanæ Ecclesiæ viendæ studio, cui tunc præcerat Zephyrinus Papa. Tempus itineris ab Eusebio prætermissum conjectura a se qui studet Baronius, & in primum Elagabali rejicit annum, qui Zephyrini decimus octavus, & postrem fuit, cauillamque profectioni Mammæ Alexandri matrem dedisse suspicatur, cum post acceritus ad id Antiochiam Origenem, Elagabalum Imperium in euntem Romanam esset comitata. Verum hæc aliter Eusebio temporibus divisa sunt: tunc enim à Mammæ Antiochiam accitum fuisse Origenem fatis aperte significat, & diversis quoque verbis post illum Suidas, cum rerum potiretur filius ejus Alexander. Qui postquam Imperium adeptus est, non alias Antiochiam ivit Mammæ, quam cum Persas Romanis finibus imminentes bello refutare aggressus est. Hæc multis post Zephyrini obitum annis incidentur. Cum autem Imperator renuntiatus est Elagabalus, Emesæ commorabatur Mammæ, neque in tanta rerum conversione curiosis auditionibus operam dare potuisse verisimile est. Ecquænam porro causa fuerit Baronio, cur incertam Origenianæ in Italiam profectionis occasionem communificeretur, Mammæ nempe affectandæ studiū, cum veram expresserit Eusebius, Romanæ nimurum Ecclesiæ, omnium, ut ipse scribit, Enseb. lib. 6. c. 14: antiquissimæ, penitus cognoscendæ desiderium, non video. Hoc ergo iter Severi inter obi-

**D**tum, qui anno Zephyrini undecimo contigit, ipsiusque Zephyrini mortem, quæ ad alterum Elagabali annum pertinet, conferre satis habeamus: à tempore autem præcise designando, cum ne conjecturæ quidem locum nobis Veterum monumenta præbeant, abstineamus. Id in decimo tertio Zephyrini anno Historici quidam constituunt, quod ab Eusebii rationibus non discrepat, & mihi satis probatur.

II. Propere perlustrata Roma, statim Alexandriam Origenes repetit, traditaque ei tursum est à Demetrio Catechumenorum Christianis dogmatis imbendorum cura. Quo cum in opere, omisis ceteris studiis, dies ac noctes urgeretur, nec sibi ad Scripturæ, divinarumque rerum pervestigationem reliqui quidquam facere posset, docendi minus cum Heraclia, qui tam ceteris ejus præstebat discipulis, ita partitus est, ut rudioribus prima doctrinæ Christianæ elementa hic traderet, maturiores ille & jam usu peritos reconditis dogmatis instrueret.

III. Hinc aliquantum lucratus otii, eo ad enodandas Scripturæ obscuriores intelligentias usus est, seseque in eō studio quotidianis commentationibus diligenter subegit. Verum cum operam suam absque Ebraicæ linguae notitia frustra consumi intellexisset, id quoque ornamentum ac reliquias doctrinae sua laudes adjunxit. Johannes Trittemius in libro de scriptoribus Ecclesiasticis res Origenis literis prosequens, ipsum ut *jam sene contra suam etatem linguam Ebraicam didicisse*. Pereram nempe accepit ista Hieronymi: Tantum *tier. lib. 10. De script. Eccles.* in Scripturis divinis habuit studii, ut etiam Hebreæ linguam contra etatis gentis que sua naturam edisceret. Que sic intelligo, jam virilem ætatem adeptum Adamantium, quæ *etas Grammaticas tricas ac quisquiliis aphetari solet, & gravioribus studiis deleterari*, eo tamen demissæ animum, ut in hac arte se exerceret. Nulla illuc senectus significatio. Magdeburgensis *Magdenb. Cent. 3. c. 10.* vero idem narrat his verbis: *Ita igitur otii aliquantulum nactus, ad discendam linguam Ebraicam, sua aliqui naturæ adversam, ut Suidas sit, animum adjectit.* Quæ illi habet Suidas, è Graeca transtulit interpretatione Hieronymiani Operis de scriptoribus Ecclesiasticis, ubi proxime adducta Hieronymi verba sic redditæ sunt: ἦτε γέ τῶν ἐργατῶν σιδηρῶν ἔναρτε πόλεων τῆς Ἰλίου, γῆν οὐδὲ φύσις εὔμαθεν. Quod de Alexandrinæ gentis natura dixit Hieronymus, quæ juxta Graecorum omnium confuetudinem linguarum exoticarum notitiam contemnebat, id ad Origenis ipsius naturam Interpres pessime retulit. Unde fraus Suidæ ac Magdeburgensis facta.

IV. Erat per id tempus Alexandria vit opibus ac dignitate florens, ingenio etiam spē-

b

status

**Etatus & doctrina.** Hunc Valentini errore, qui tunc in Aegypto vigebat, Marcionis alii, A implicitum fuisse scribunt. Commodo utriusque: maxima siquidem utriusque haereticoſis affinitas fuit, dogmatumque consensus. Sabellianum fuisse quidam etiam prodiderunt: hoc eft Noetianum, Sabellius quippe statim post Origenis obitum Noeti praceptoris sui deliramentare renovavit. Crebro ad Origenem ventabat Ambrosius cum aliis partim Haereticis, partim Ethnicis Philosophis, qui viri nomine ac doctrina pertrahebantur. Nam rerum divinarum documentis Philosophiae quoque, Mathematicarum & humanarum disciplinarum pracepta aspergens, auditores erudiebat pro uniuersuſusque captu: nec parum iis doctrinis incelle censebat ad sacra percienda adjumenti. Adversus hunc ita affectus est Ambrosius, ut ejuratis erroribus seniori doctrina instituendum ei se traderet, ad ejusque societatem fese pernitus aplicaret. Tunc imperasse Caracallam agnoscit Baronius, cum ad Christi fidem con-

B  
A. 220. N.  
6. & 12.

veritus est Ambrosius. Idem tamen Origenem Roma Alexandriam rediisse docet postremis Zephyrini temporibus, recens adepto Imperium Elagabalo: cum Ambrosii conversionem praeceperit haec Origenis reditio. Plane suo sibi gladio jugulatur.

V. Iisdem fere temporibus militarem hominem Alexandria mittit Arabiae Praeses, cum literis ad Demetrium Episcopum, & ad Aegypti Praefectum, quibus vechementer orabant, Origenem ad se confessum mitterent, velle de rebus divinis cum eo communicare, ejusque doctrinæ fieri participem. Aequissimæ postulationi annuit uterque. Ablegatus ad eum continuo Origenes, & re feliciter explicata Alexandriam sine mora reversus est. Quod autem ascrit Halloxius, minime dubium esse quin ad audiendum Hippolytum in Ecclesia quadam verba facientem per id tempus accedens Origenes, designatus ab eo, & honoris gratia ad Hier. libr.  
De script.  
Eccl. in  
Hippolyto.

Hier. libr.  
De script.  
Eccl. in  
Hippolyto.

flantribus fuerit monstratus, ut factum refert Hieronymus, indiget id quidem probatione: cum enim ex Arabia excesserit Hippolytus, & in Italia demum martyrum obierit, huic ali- bi passim occurtere potuit Origenes, & concionanti adeste.

VI. Non multo post Alexandria clam exiit, arma impia Caracallæ fugiens, quibus funestissimam Alexandrinis cladem intulit. Annus trahebatur Christi 215. Caracallæ quintus, ætatis circiter trigesimum agente Origene. Secessit ille in Palæstinam, & Cæsareæ sedem posuit: ubi tantus eius Episcopis bonus habitus est, ut nondum licet Presbytero, sed Laico etiam tum deferretur negotium Scripturæ publice in Ecclesia explanandæ, præfentibus Episcopis. Aegre tulus Demetrius, & tanquam præter fas ab Episcopis & Origene attentatum scriptis ad eos epistolis damnavit. Factum rationibus, aliorumque Episcopo-  
D  
Theot. Cod.  
118. & 132.

Cæsareæ Episcopus Hierosolymæ Alexander. Nec ita tamen placarunt Demetrium, ut non Origenem per literas, missisque Diaconos revocaret. Paruit ille mandatis, & revertus in patriam consueto feso muneri restitutus. Castiganda hic Halloxi, aliorumque indili- gentia, qui prius hoc Origenis in Palæstinam iter confuderunt cum altero paulo post a nobis narrando quod ad Achæa Episcopos proficisciens per ea loca habuit: utramque enim profecitionem caute distinxit Eusebius, priore inque ante Caracallæ interitum ab Origenे suscepit narrat libr. 6. hist. cap. 19, posteriore in temporibus iis deputat, quibus Phileo Antiocheno Episcopo succedit Zebinus; locus extat libr. 6. hist. cap. 23. Episcopatum autem Zebinus init sub Alexandro Severo, ut est in Eusebiano Chronicō. Id quod alio ipse loco E Halloxius animadvertis.

VII. Coorto interea Romanos inter & Persas bello, Antiochiam venit Alexander Severus, Mammæa matre comitatus, qua ut erat natione Syra, & rerum Judaicarum ac Christianarum aliquem percepit usum, Origenem cuius tunc paſſim celebrabatur nomen, missi militari satellitio ad feso accersivit, exploranda hominis doctrinæ, majorisque Christi notitiae adipiscendæ causa. Multis apud illam de Deo sermonibus habitis, exacto illic non modico tempore ad intermissa studia Alexandriam properavit. Hanc Origenis peregrinationem temporibus illis conjungens, scio me Chronologorum aliquot rationibus repugnare, qui ad extremos Alexandri Severi annos Persicam expeditionem referunt, cum multo ante exitum Alexandri visere ad Mammæam Origenem ivisse certum sit. F At nobis favent Eusebii ἱστορίαι, quibus in hac historia perpetuo adhæremus: nam

Euseb. 1.6.  
Hist. c. 21.

Euseb. 1.6.  
Hist. c. 26.

Euseb. ad  
A. 220. N.  
6.

Perfecum bellum secundo Alexandri anno assignat in Chronicō; in Historia autem, postquam Alexandrum imperatoriam dignitatem assecutum significavit, Origenis itionem ad Mammæam continuo subiunxit: Cæsariensem vero Origenis secessum, quem decimo Alexandri anno contigisse docet, longe inferius recentiunt. Qui vero bellum hoc rejecerunt in postremos Alexandri annos, nullo auctore fecerunt; nam qui ætatis illius res gestas complexi sunt Herodianus, Zosimus, Xiphilinus, & Lampridius, Persicæ expeditionis nequitiam expreſſerunt tempus, solus illud adnotatum reliquit Eusebius, quem sequi- mur. Sin hæc ante contigisse pertenderis quam Romanum ivisset Mammæa, ut vult Baroniūs, alterutrum enim dicendum est, nec eam quippe alias Antiochiæ fuisse apparet,

fen-

A sententiam hanc supra à nobis obtritam reperies.

VIII. Cæterum hinc Scripturam sacram Commentariis illustrare Origenes orsus est, impulso Ambroſio, qui non verbis incendebat solum, sed sumptibus etiam suppeditabat. Legitur apud Cedrenum, quod & ab eo ſumferunt Suidas, & Glycas, Origenem per annorum octodecim ſpatium literas ſacras fuſile interpretatum. Minime id quidem conſentit Eusebii rationibus, qui Origenem hexagenario maiorem Commentariis Matthæum illuſtralle scribit, triginta ſeſcicet annis, eoque amplius, poſtquam Scripturam primum coepit exponere. Si ita haec accipienda ceneſat aliquis, quaſi quidquid in ſacrorum Voluminum interpretationem diuerſis temporibus otii contulit Origenes, octodecim annorum ſpatium exæquavit, longius etiam diſcentio, ejusmodi quippe rationem neutriuſam duci poſſe exiftimo. Muſto credibilis eſt ex male lecto vel deſcripto Epiphani loco commentum id prodiſſe. Poſtquam enim ab Origene poſtulaſſe Ambroſium dixit, ut Epiph. Har. 64.c.3. ſacras Scripturas interpretaretur, id ait ipſum in Tyrio ſeſceſſu per octo & viginti annos feſciſſe. Alio item loco divina volumina Origene Tyri ſcribit explanalſe θεοντικόν. Simili Epiph. de mens. c. 18. ter Suidas, alios ſecutus, narrat Ambroſii roguo Scripturas Origene explanalſe θεοντικόν. Vides germana haec eorum eſſe quaſe ſcripſit Epiphanius; præterquam quod numerus in iā degeneravit. De ſeſceſſu autem Tyri ſpatio, quod aſſignavit Epiphanius, quaſtioneſum paulo poſt habebimus.

Scribit Hieronymus Ambroſium ad Librorum ſacrorum interpretationem Origenem in amulationem Hippolyti, editis jam in Scripturam pluriſimis Commentariis optime de Eccleſia meriti. Hieronymum ſeſſellit male intellecitus Eusebius, qui poſt enumeratas Hippolyti ſcriptiones haec ſubjuguit: ἐξ εἰναι τῷ καὶ αὐτῷ τῇ εἰς τὰς θείας χαփας. Hier. c. 23. Σπουδαῖον ἐγένετο ἀρχὴν, αἱ μέροις ἐτὰ μάλιστα παρεργήτης δύντος. Id eſt: Ab eo quoque tempore Origene in divinas Scripturas commentandat in iūnum factum eſt, valde cum incitante Ambroſio. Hieronymus autem vocem hanc, εἰναι, quaſe pertinebat ad tempus, pereramad Hippolytum retulit: de quo ſimile nihil haber Nicephorus. Jam ante Henrico Valeſio id obſervatum eſt. Faltam Hieronymi explicationem nova depravatione pervertit Auctōr Græca interpretationis libri de ſcriptoribus Eccleſiaſtici. Haec habet Hieronymus: Scriptit (Hippolytus) nonnullos in Scripturas Commentarios, ē quibus hos reperi; in ξενιαφορον . . . . de Pafcha ad verſum omnes heres, & τῷ δικαιοὶ de laude Domini Salvatoris: in qua preſente Origenes ſeſloqui in Eccleſia ſignificat. In i. tijus amulationem Ambroſius, quem de Marcionis hereti ad veram fidem correſtum diximus, cohortatus eſt Origene in Scripturas Commentarios ſcribere, prebenſis ei ſeptem & amplius notarios, eorumque expenſas, & librariorum parēm numerum: quodque hiſt. incredibiliſtudio quotidie ab eo opus exigens. Vnde in quadam Epifola ιαγῳδιάτων eum Origenes vocat. Sic ea accepit Interpres, quaſi una ſerie ſcribenda ſint iſta: in qua preſente Origene ſeſloqui in Eccleſia ſignificat in hujs amulationem, tum deinde aponenda ſit τελεία σιγμ. Sic enim vertit: ἐν διε παρόντος ἀρχῆς εἰναι τὸ ὀμιλητικόν καὶ μίμησις ἀπὸ ἐν τῷ ἔκκληſίᾳ μηδονοὶ, αἱ μέροις, ὃ τινα δὲ τὸν πλάνην μαρτυροῦντο εἰς τὸν ἀληθινὸν πίστιν ἐπιστρέψαται προσέργοντο (ſupple, ιπθάλιον) ἀρχήνει τὰς θείας ὑπουργαῖς γραφας, παρεγγέλοις ὑπὸ ἐπλανὸν καὶ πλεῖον νοτεῖον. Ita legiſe Photium declarant haec illius: λέγεται δὲ καὶ δεῖ (ιπθάλιον) προσομοιῶν τῷ λαῷ καὶ μίμησις ὀργῆς, καὶ τῶν τινῶν τοῦτον τὸν παρότερον, ὡς καὶ προτερέστατον ἀπὸ τῶν θείων ὑπουργαῖς ἐπτὰ ταχυγράφους, καὶ τοῖς τεκτονικοῖς γραφοταῖς ἐπάλλον, ἀνὴν καὶ τὸ θαυματοῦ ἀλλοὶ κορυφῆς, καὶ τῶντα ὑπουργών τοῦτον, απαλλελοὺν ἀποδημήσαντας τοῦτον, ἐπεὶ καὶ ἐργαδῶν τὸ μέτρον τοῦτον ἀλλοῖς φέρειν. Quæ cum ex Hieronymi Græco Interpretate derivata ſint, manifeſtus eſt quorundam error, virorum male ſuſpicacium, qui nuperum oportet eſte interpretationem hanc conjectant. Cæterum hinc aliquibus perſuafum fuit Hippolytum Origeni, non Ambroſium ad explicando rei literarī ſumptus p̄fetto fuſile: quod quam verum fit, Lector exiftimet, & quemadmodum fallax opinioneſ ſuſcipiuntur. Fraudi quippe fuit Hieronymo Eusebius, Græco Interpreti Hieronymus, Photio Græcus Interpres, innumeris aliis ipſe Photius, & quem ab alio unusquisque accepit errorem, novis deinde cumulavit. Sed haec haſtenus. Omnibus igitur rebus Origeni commodabat Ambroſius, & quaenamque ad corporis cultum pertinebant, ac ſtudia, large huic, quaſi virgula divina, ab eo p̄ferebantur. Notarios itaque habebat ad manum plus ſeptem, qui dictata ex ore loquentis exciperent, totidem librarios cum pueris, quaſe properanter ſcripta nitidius exararent.

## ORIGENIANORUM

IX. Neque sibi sane hac oblatâ facultate defuit; beneficentissimi quippe hominis liberitate uetus, quinque priores Commentariorum in Johannem Tomos, & initium sexti Alexandriae hoc tempore, & ex Achaico, quod mox exponemus, itinere redux elaboravit. Octo item priores in Genesim Tomos è duodecim confecit: Psalmos ad hæc exposuit viginti quinque priores, quamvis plures etiam subinde enarraverit, ut dicemus infra; & Jeremiæ quoque Lamentationes totis voluminibus interpretatus est. Adde libros de Principiis, & ~~temporibus~~ decem: quos eadem tempestate Alexandriae compositi.

X. His intentum studiis Origenem interpellarunt negotia Ecclesiastica, quorum gratia in Achaiam profectus est. Negotia illa que fuerint, non expressit Eusebius; Baronius conjecturis repertis voluit; eaque de causa profectum in Graeciam Origenem divinat, ut Nicopolitanae Editionis circa haec tempora reperta composiceret. Sed quorū

B sum ad excogitatas descendentes conjecturas, cum veritas ipsa palam extet: scribunt si Hieron. de quidem Hieronymus & Rufinus Achaiae Ecclesias plurimis tunc Hæresibus fuisse vexatae, Ec- cle. cap. 65. quibus expugnandis idoneum præ ceteris visum Origenem, eam illi causam in Graecia proficisciendi fuisse. Illuc vero accessitum ab Ambroso non absurde quispiam su- Expofit. c. spicabatur: nam Alexandria crebro abfuisse Ambrosum constat, & postquam inter eos 23. libr. 6. Euf. Hier. necessitudo intercessit, Athenis fuisse, atque inde literas ad Origenem dedisse ex Hiero- Epif. 18 ad nymo discere licet. Hæc quidem proponimus, non asserimus. Hinc etiam habita sibi Marcella.

Cum Hæresiarcha quadam concordatione exemplar ad amicos in Palæstinam misit Adamantius, qui falsis de se, deque ea disputatione rumoribus occurreret. Athenis moram fecisse Origenem certum est, moræ tempus incertum: rediisse tamen sequenti anno, vel biennio post, inter Chronologos constare video. Evidem non multo minus biennio itineris Achaici tempus fuisse existimo; nam & per Palæstinam iter habuit, ibique motus est aliquandiu, & spatium aliquod itione ac reditione consumtum est, & in Achaia cum Hereticis velitando, & Athenis perlustrans, scholisque Philosopherum frequentandis, (quod ab eo factum testantur Epiphanius & Nicetas, & hic commode referri potest) sat longum tempus contritum fuisse necesse est. Nec causæ est, cur ex hac

Nicer. The- scholarum frequentatione aliud Atheniensē iter ab Origene olim adolescenti institutum thodoxa si- configant Baronius & Petavius: nam ad Philosophos & Rhetores ibant cuiuscunq; dei libr. 4. ætatis homines, neque verisimile est Origenem Philosophia, reliquarumque discipli- Hæresi. 31. Baron. ad narum amore flagrantem, in ea degentem urbe quæ artium omnium inventrix haberetur; D A. 23. N. 4. & in qua cum civium, tum advenarum præcipuum esset studium novi aliquid vel dicere, Perav. ad vel audire, ætate fuisse abterritum, quominus civitatis consuetudine ad explendam cupi- Epiph. Her. 64. c. 1. ditatem uteretur. Supra quidem observavimus testificari Porphyrium, ad Plotinum Romæ publice docentem aliquando accepisse Origenem quendam, alium ab Adamantio, Plotini aqualem, coque conspecto vicitum pudore Plotinum dicendi finem fecisse, Prius idem factum legimus a Tullio, qui octo jam & viginti annos natus, cum Romæ esset biennium versatus in cauſis, & jam inter primos Urbis Oratores poneretur, Athenas tamen ad Antiochum Philosophum, & Demetrium Rhetorem se contulit. Inde ad Asiaticos O- ratores, ipsumque demum Molonem se applicavit. Quin & Antonii Gniphonis scholam frequentasse, etiam cum Prætrura fungeretur, à Tranquillo proditum est. Sane in hac Achai- E illuſtr. Grammat. cap. 7. ca remanente Nicopolitanam Editionem haec fuisse Origenem credibile est; causam hanc itineris habuisse, non item.

XI. Digressum inde, Epheso transiisse non præter verisimilitudinem credi potest, Scribit siquidem Origenes, se aliquando Ephesi in Hereticum quendam incidisse, qui cum ne verbum quidem secum conferre sustinuerit, se tamen inde profecto confitam falso disputationis historiam misisse ad discipulos, aliosque: at eum demum Antiochiae vanos falso victoriae rumores spargentes, postquam illuc accessit, publice coarguisse, hominisque vanitatem confutasse. Id si quis tum contigisse velit, cum vix in aliud tem- pus rejici posset, favebo conjecturæ: sed & hic quoque judicium suum sibi unusquisque integrum habeat, nec omnes enim Origenis peregrinationes literis fuisse traditas existi- F mo, cum ipse præsertim alicubi se multa terra loca peragrare doceat. Quæ hoc ergo loco, & alibi paſſim dubitanter proponuntur à nobis, sic Lectio accipiat tanquam meras conjecturas, aliqua, si forte, verisimilitudine conjunctas, solidâ nulla & constanti ratione subinxas.

XII. Prius autem quam Athenas veniret, arriperat iter per Palæstinam, & Cæfa- rea ab Episcopis supra jam commemoratis Theodoſio, & Alexandro ad sacrum Presby- terii ordinem fuerat proiectus. Priorisne jam ante fuisse perit ordines, necne, non liquet; facile equidem adducor ut credam per saltum, ut vocant, Presbyterum fuisse ordinatum, prout primævis Ecclesia temporibus in more positum fuit. Id tum contigit, cum Antio- chenæ Ecclesiæ regimen capeſſivit Zebinus, Christi nimirum 228, anno, Alexandri Se- veri

## LIBER PRIMUS.

13

A veri 7. Origenis 43. Factum hoc à sanctissimis Episcopis in homine ditionis non suæ, sub testimonio Epistolæ Ecclesiasticæ, qua discedentem Demetrius fuerat prosecutus; ut ad eum sui purgandi cauilla rescriptum Alexander, manuero vir ingenio atque leni: cuius testem damus Hieronymum. Quamobrem Episcopi Aegypti & Alexandriae in Synodica Epistola adversus Origenis doctrinam, οὐδὲν πεποιηται τὸν τὴν κανονικὴν τε μηδεὶς κερχόει ἀλλαθεῖς agnoscent. Quo magis miror scriptis Photium, Alexandria Origenem profectum, absque propitiis Episcopi consensu Presbyterii dignitatem suscepisse. Idem addit, facti auctorem fuisse Theostictum, probatorem Alexandrum. Utur est, hoc dolore graviter exarsit Demetrius, & ex insigni Origenis gloria jamdiu in sinu collectum invidia virus totum evomuit, unde ingentes subinde concitati tumultus totam Ecclesiæ in factiones dissiparunt. Nam primum Origenis castrationem, mitifice à se ante laudata & probatam, publice differre ac traducere cœpit, Ecclesiam omnem adversus eum concitare, hunc honore Sacerdotii privare, & ab Ecclesiæ postremo communione segregare. Narrat quippe Photius, geminam adversus eum coactam fuisse Synodus; *Phot. ibid.* quarum prior Episcopis aliquot, & Presbyteris conflata, eum docendi munere abdicandum & Alexandria pellendum sanxit, Presbyterii dignitatem non abstulit; altera à Demetrio ex aliquo Aegypti Episcopis coacta Sacerdotii quoque honore exundum decrevit. Huic Demetrii decreto consensisse universum orbem, excepta Palæstina, Arabia, Phœnicia, & Achaia testificatur Hieronymus; nec propter dogmatum novitatem, erroresve, *Hieron. lib.* sed invidia laude virtutis ejus fuisse obtritam. Auctor quoque idem ipse est, non Presby- *2. in Ruf.* terio solum Origenem à Demetrio esse submotum, sed Ecclesiæ etiam societate prohibi- *cap. 5.*

C

terio solum Origenem à Demetrio esse submotum, sed Ecclesiæ etiam societate prohibi-  
tum, consentientibus in id Sacerdotibus; ut mihi verisimile fiat in Synodo à Demetrio collecta sanctum quoque illud fuisse. Sed jam antea patria excesserat cum coit Demetria illa Synodus, quemadmodum dicemus paulo post. Ita Achaia reveritus Alexandriam Adamantius jam Presbyter, pristinisque intentus studiis, à proprio Episcopo sibi primum favente, deinde clam invidente, tum maximis ad invidiam odii factis accessionibus palam infenso agitatus, tandem defessus malis injuriæ concessit, patiisque sedibus excedere coatus est. Exilium quippe ipsi decernente Synodo, quod sibi presentiebat esse faciendum vel ingratias, sponte admittere maluit: cum præfertim ingravescerent invidiam ferre non posset. Sic enim conciliandi sunt, qui jaçant sponte abiisse ipsum, cum iis qui patria ex-  
D pulsū & exterminatum fuisse volunt.

XIII. Aliam exilii hujus caussam affer Epiphanius, aitque, eximia florentem eruditio-  
nis ac sanctitatis laude Origenem, magistratum in se Alexandrinorum, Praefectorumque *Epiphan.*  
*Her. 64.*  
*cap. 2.* acusse invidiam, & potentiam imicities pro Christo appetivis; & ab iis comprehen-  
sum aliquando in eam fuisse necessitatē adductum, ut vel Idolis sacrificandum sibi esset,  
vel Aethiopis libidini corpus offerendum; qua rei indignitate commotum, virum omnia  
præ studio castitatis postputantem, tam leni seac vieto animo ostendisse, ut sacrificatu-  
rum se reciperet; nec id fecisse tamen, sed thus in manus ejus impositum ab adstantibus  
in ignem fuisse excussum: (addit Nicetas, contigisse id, cum inamutata sententia revoca-  
ret promissum, eoque stare detrectaret) hinc ipsum tanta aspersum esse infamia, ut Eccle-  
sia depelleretur; cumque ludibria, & oculorum conjectura, quibus ut idololatrica defina-  
batur, ferre non posset, invidia detestandæ gratia Cæsaream commigrasse. Constat certe  
ex codem Epiphanio, dubitasse tantum Origenem idololatriamne admitteret, ad facinus  
non omnino pervenisse; qua cum dubitatio crimen tamen ipsa sit, admisum humanitus  
peccatum tempestiva & falubri poenitentia emendas; nec Petri lapsum solummodo,  
sed lacrymas etiam ac dolorem repræsentasse. Quemadmodum autem Origeni ad hu-  
jusmodi flagitium præivit Petrus, ita Marcellino Papa uterque: hunc enim templum  
Vestæ cum Diocletiano ingressum thus obtulisse ejus nomine inscripta A&a; testantur.  
Quod fictum tamen & falso esse contendit Augustinus adversus Perilianum Donatistam, *Augu-*  
*De unic.*  
*bapt. c. 16.* Et ut verum sit, hunc martyrio paulo post summa constantia suscepso scelus reparasse cer-  
F tum est. Tam luculentum autem signis poenitentiam suam Origenes publice testatus est, ut  
ab otiosis subinde hominibus suppositus fuerit liber de poenitentia Origenis, quem in  
Apocryphorum censum Gelasius Papa retulit. Istamen liber, ad quem pertinet Origenis *Gelas. in*  
*Cone. Rom.*  
*Dec. 1. Par.*  
*Diss. 15.*  
*Bar. ad A.*  
*253. N. 118.* lapsum, dubitavit Baronius: cuius enim sece criminis reum hoc libro peragit Adamantius,  
vix ad eam quam tractamus Epiphanius historiam potest accommodari. Ac illud præcipue  
flagitium caussa fuisse existimo, quamobrem Sacerdotio & Ecclesia abdicatus fuerit; ea  
siquidem peccata delicto hujusmodi Apostolicis Canonibus irrogatur. Nec mirum ab aliis  
ipsum Ecclesiæ benignè fuisse suscepsum: quanta enim indulgentia & caritate adhiberentur  
olim Christiani, qui post ejuratum infirmitate animi ac mollitie Christum poenitentia  
ducti ad meliorem mentem converterentur, discere licet ex Epistola Dionysii Alexan-*apud Euseb.*  
*lib. 6. Hisp.*  
*cap. 42.* drini ad Fabium Episcopum Antiochenum, contra Novatum. Quod si suscepit tantum  
ab

b 3

ab Episcopo non suo Presbyterii fuisse reus, cum non tam severa tractaturum fuisse Demetrium credibile est, cum praesertim ipsius commendatione fretus ad eum se promoveri dignitatis gradum passus fuisse. Minime vero facti hujus narrationem ab Eusebio consulto prætermissem putem, ut idololatriæ crimen liberaret Origenem, vel quod penitentia elutum postmodo flagitium oblizioni tradendum putaret; sed quod res Origenis proprio & luculento Apologiæ opere jam antea fuisse complexus, in Historia autem duceret esse obiter attingendas. Inde tacuit eximium illud, ac omni laude dignum Origenis facinus (quod in idem incidisse tempus memoria mandavit Nicetas) quando juxta

*Nicet. in  
Thef. orth.  
fid. lib. 4  
Har. 31.*

Aegyptiorum Sacerdotum morem à Gentilibus adrasus, ad fanum Serapidis Christianos omnes ad propugnandum Christi nomen clara voce concitatavit. Falsam potro & confitam esse Origenianam idololatriæ historiam, ac Epiphanius ab aliena manu inferram per-

*Bar. ad A.  
253. n. 120.*

B tendit Baronius, plurimaque congerit in eam sententiam, quæ à Petavio eruditè confutata habes in Animadversionibus Epiphanius. Rem alii tribuant Decii temporibus. Hæc infra expendens accuratius: sed in anteceßum asserimus neque nos horum opinioni, vel Baronii conjecturæ assentiri posse. Fidei quoque integratatem in libris plerisque, ac eo praesertim qui est de principiis, ab Origene violatam id temporis conquestum fuisse Demetrium consentaneum est, quippe qui omnia adversus eum argumenta studiose colligeret. Alexandria itaque eliminatus Origenes Cæsaream Stratoni concessit, ibique sedem fixit, anno ætatis 46. Christi 231. Alexandri Severi 10. vel ut est in nonnullis Eusebii Codicibus, & in Nicephoro, & in quibusdam Eusebiani Chronicorum exemplaribus, anno Alexandri 12. vel 11. ut habet Scaligeriana Chronicorum hujus editio. Ex his hallucina-

*Epiphon.  
Har. 64.  
cap. 1.  
Petav.  
Anim.  
ad hinc  
locum.  
Abr. scult  
in Medull.  
Theol. Pa-  
trum lib. 6  
cap. 1.*

C tum liquet Epiphanius, qui Origenem imperante Decio Alexandriæ claruisse scripsit, cum nunquam eum pothac illuc regressum fuisse confiteretur. Quapropter concedo in Petavii sententiam, Severi nomen Decii nomine perperam ab Epiphanius commutatum opinantis. Vehementius etiam hallucinatum constat Abrahamum Sculterum, qui Origenem narrat, postquam Alexandria exiit ut amulius cederet, eo revocatum omnes sacrae Scriptura libros illustrasse Commentariis.

XIV. Confudit ergo Cæsaream ad Theodosium, benignèque ab eo & liberaliter exceptus, & ab omnibus injuriis & contumelias prohibitus est. Hinc nova suffusum malevolentia Demetrius Aegypti Episcopus, ut dixi, in Synodus cogit, Origenemque Presbyterio abjudicat, & ab Ecclesia societate se Jungit, universo propemodum orbe decretum approbante & confirmante. Ardentes quoque in eum & aculeatas quoquoversus diffemnavit literas: sed hominis iracundia simul & virtus, eodem, ut videtur, quo discessit Origenes anno, finem matura mors posuit, in ejusque episcopatum Heraclas suscepimus est. Hæc eo ordine narrat Eusebius in Historia, quo a nobis descripta sunt; aliter in Chronico, in quo Demetrii mors Origenis exitum toto biennio prævertit, quod neutiquam stare potest.

XV. Certe, ne quid dissimilem, Gennadius in libr. de vir. illustr. scribit, Theophilum Alexandrinum Episcopum tradidisse non à se Origenem primum, sed ab antiquis Patribus, & maxime Heraclam fuisse & à Presbyterio ejectum, & de Ecclesia pulsam, & de civitate fugatum. Idem habet Scriptor vita S. Pachomii, & Epistola Synodica Episcoporum Aegypti, cuius E fragmentum affert Justinianus in Epistola ad Menam. Verba hæc sunt: ἀρχαῖον γένεται Σπουδῆς ὁμιλίας ὅμιλην, ὃ κατ' εὐέντονος μακάρεστην ἡγαντὸν ὃ ἐπέστησε, ὡς αὔτην τὴν αὐτοῦ φιλαλήσην τὰ τῆς ἐκκλησίας χρέα των χώνων, ἐπί μονον τῷ καλῶν οἴτη τόπῳ ἐξτίλιν, ὡς τὰ ποντικὰ ζεύσιαν ὄντα ἀλλαδῶν. Cum enim impias orationes habere cœpisset, beatæ memoriae Heraclas Episcopus, qui tunc florebat, tanquam arator, & vinitior veritatis studioſus Ecclesiastici agri, eum ē medio pulchra segetis, sic tangam vere malam zizaniam evellit. Quibus alia cauſa cur expulſus fuerit Origenes præter superiores affertur. Est simile quidpiam apud Petrum Alexandrinum Episcopum in Mythagogia, cuius particulum quoque recitat Justinianus in eadem Epistola: τι δὲ ἔπιστον, inquit, ἡγαλλᾶν τὴν θυμῆτων τὰς μεμακέτες θυμοτάτας; τις πειρασμένος ὑπέστησεν τὸν τοῦ μανίτος ὀφελόμενον, τὴν δινούσιαν τὴν ἐκκλησίαν, τὰ τοὺς θυμοὺς ταραχάς αἰνῆντα ἐγένεται; Quid autem dicam Heraclam & Demetrium beatos Episcopos? quales tentationes ab infano Origenem passi sunt, cum & dissidiafereret in Ecclesia, qua ad hanc usque diem turbas in ea excitarunt? Denique Eusebius, ut jam à me notatum est, in Chronico Origenem exulasse fingit, biennio postquam Episcopus creatus est Heraclas. Facile equidem existimo Demetrii adversus Origenem decreto adstipulatum fuisse Heraclam adhuc Presbyterum, & simul ut Episcopatum adeptus est, decessoris sui confirmasse Edictum, & quo minus restitueretur in integrum Origenes impediisse: ait quippe Photius Cod. 118. Edictum Demetrii subscriptissime quotquot ipso Origeni antea suffragati fuerant. Verum persuaderi non possum iam tum obiisse Demetrium, cum Alexandria dejectus est Origenes, & cur expelleretur auctorem fuisse Heraclam, contra Eusebianæ historiæ testificationem, & Hieronymi libr. 2. ad v.

## LIBER PRIMUS.

15

**A**dv. Rufin. cap. 5. & ipsius etiam Origenis, qui in Epistola ad Amicos Alexandrinos post exilium ipsius scripta, Demetrium altosque adversum se consentientes ulciscitur.

**XVI.** Postquam ex hoc tumultu Cæsaream sese recepit Origenes, famæ suæ tot calumniis appetitæ consuluit, & submissas in nominis sui oppugnationem a Demetrio literas scripta ea quam dixi ad amicos quosdam suos Alexandriam Epistola Inculenter confutavit. In qua etiam si maledictis abstinere se vellet declarat, aperte tamen & acerbe Demetrium, eisque consentientes adversum se Episcopos perstringit, & illatas sibi injuriam, infictosque Anathematismos refellit. Necminus ob Demetrii Decreta & Alexandrinas Synodos Ecclesiasticis munii defunctus est; docebat publice, & in Ecclesia de rebus factis ad populum differebat; atque haec non Cæsariensis Episcopi modo, & Hierosolymitani permisso, sed iustu[m] etiam; qui ad hunc unum Scripturæ sacræ interpretandæ munus detulerunt. Cum enim in ejus causa variae essentiarum sententia, duas velut in partes universa abiisset Ecclesia; infensis reliquis patrocinium ejus ac defensionem Palestina, Phoenicia, & Arabia suscepserunt: quarum auctoritate fatus sese Sacerdotio ac Ecclesiæ communione excidisse minime ratus est, & inter eas gradum suum ac dignitatem obtinuit.

**XVII.** Hierosolymam quoque iisdem circiter temporibus adiit, Christi, Apostolorumque visurus vestigia. Ibi vehementer ab eo petiit Sacerdotum collegium, ut in Ecclesia verba faceret; cumque vim ad impetrandum propemodum adhiberent qui prærerant sacris, affurgens ille assumpcio libro unde sibi argumentum deligeret, in hunc è Psalmo 49. versum forte incidit: *Peccatori autem dixit Deus; Quare tu enarras iusticias meas,* & *assumis testamentum meum per ostium?* quo recitato, quasi sua sibi à Deo perfidia exprobaretur, in tantos luctus incidit, ut adstantibus universis lacrymas excuteret. Cum vero se aliquando Christi, Apostolorumque perlustrasse vestigia alicubi significaverit, his temporibus id tribui posse censemus. Inde vero non multo post digressus est.

**XVIII.** Scribit Epiphanius Tyrum concessisse ipsum post Hierosolymitanum iter, atque ibi per annorum octo & viginti decursum in interpretandis, juxta Ambrosii postulata, Scripturis otium suum consumisse. Dicerem corruptum à librariis numerum, nisi duobus apud Epiphanium locis haberetur idem, aliorumque suffragio confirmaretur. Dicendum potius id ex vulgi sermonibus, ut alia pleraque, Epiphanium accepisse; utробique enim addit, *ως ολός ήταν*, falsum autem penitus fuisse: cum enim anno Christi circiter 254. diem suum obierit Origenes, uti infra demonstrabimus, anno vero ætatis sua 69. postquam Alexandria excessit, anni admodum 23. intercesserunt ad eum obitum; quorum nonnullos etiam Cæsareae Stratoni, Hierosolymæ, Cæsareae Cappadocum, Athenis, & in aliis locis contrivit. Merito ergo hic Epiphanium arguit Petavius. Annos quidem 28. Alexandriæ literis docendi præfuit, ut observatum est Halloxi: nam amissus patre statim sibi docendo vi etiam quiescit, natus annos circiter octodecim. Hinc ad annum ætatis 46. quo Alexandria ejectus est, anni interjacent omnino 28. Atque hanc Epiphanio fuisse errandi causam credi potest.

**XIX.** Simul ut Cæsaream venit Origenes Alexandria reliqua, ibi literarum studiis præfectus est, statimque ad capessendas disciplinas, sed potissimum sanctiores cum docendo, tum scribendo universos excitavit, sed duos præcipue magni nominis adolescentes, Neocæsarea oriundos, claris genitos parentibus, sed à Christo alienis, Theodorum, qui & Gregorius appellatus est, & Thaumaturgi cognomen meruit, ejusque fratrem Athenodorum. Qui cum Juris Romanistis operam daturi Athenis Berytum venissent, ubi tum vigebat legum doctrina, casu necio quo Cæsaream delati, in Origenem recens illuc appulsum una cum Firmiliano inciderunt. Socrates fama Origenis excitos eo contendisse narrat. Is excellenti adolescentum illorum indole perspecta, ea utrumque humanitate, ea comitate morum in sui amorem traxit, & adhortationibus, scriptisque ad Gregorium libellis ad virtutem ita arrexit, ut per totum quinquennium ei sese interioribus literis erudiendos in idem contubernium adjungerent, tantamque ex ejus præceptionibus Philosophiae & Mathematicarum artium notitiam haurirent, quanta ad perfectam sacrarum Literarum interpretationem usi effet futura. Cujus operæ is demum fructus fuit, ut alter editis miraculis (unde & cognomen reportavit) clarus, alter martyrii corona insignis, post gestos in patria Episcopatus uterque obierit. Eos ad Christianas partes ab Origene fuisse adductos, cum antea Ethnicorum erroribus fuisserint impliciti, censuit Halloxi. Illexit eum in hanc sententiam Hieronymus, cuius illa verba sunt: *Quorumcum egregiam 1.c.14. &c. indolem vidisset Origenes, eos ad Philosophiam cohortatus est; in qua paulatim Christi fidem subi- 4.que.10. traducens, sui quoque sectatores reddidit.* Hæc Hieronymus, ut alia fere libri huius omnia, script. Eccl. summis ex Eusebio, qui sic habet: *έν αὐτοῖς τοῦ ἐλλήνων καὶ ιουδαϊστηρῶν παθήσαται σενός ἐπιστολέων, in Theodo- φίλοςφίας αὐτοῖς ὅθεν ἤγειτο, τοῦς περιττάς συναδεῖ τὸν θεατὴν αἰτιατακτικῶς ἀποτελεῖτο;* *Εὐθέος 6.his.30*

*Orig. Tom.  
6. in lob. 1.  
29.*

*Epiph. her.  
6. cap. 3.  
Epiph.  
Her. 6.4.  
Ephens.  
cap. 18.*

*Petav. Ad  
nimad. ad  
Epiph.  
Her. 6.4.  
c. 3.  
Halox. in  
Norat. ad  
Orig. de-  
fens. 1.1.  
cap. 7.*

*Hall. Orig.  
defens. libr.  
Quod 6.his.30*

*Quos in Graecas, Romanasque disciplinas vehementer incensos, injecto illis amore Philosophie, à prioribus studiis ad divinarum rerum meditationem ut transirent, adhortatus est.* Jam vero manifestus est boni Hieronymi error, quem apertius etiam redarguit Gregorius ipse Thaumaturgus, testis locuples, qui multo ante ad agnitionem veritatis venisse se profiteret, quam ad Originem accessisset. Redarguit & Gregorius Nyssenus, eumque ex variis & incertis Ethnicon Philosopherum de Deo sententias veri Dei notitiam hauisile testificatur. Mirum vero scripsisse Bedam literis institutos ab Origene Gregorium, & Athenodorum, imperante Gordiano: mirum quoque existimasse Cesaubonum, diligentissimum certe virum, per annos ipsos octo Origeni operam dedisse Gregorium, vel spretis, vel inconsultis Eusebium, & Hieronymum, qui quenamcum duntaxat assignant. Homini nempe valde aliqui perspicaci imposuit locus iste Gregorii ipsius: ἐλλα καὶ ἐπάτεις μει γένος οὐδὲ πόλη, εἰς βῆμα ἀντεῖσθαι τι, ἢ γράφεις λόγοι τινα μέταν οὐκέπει δύο τυρχάνων. εἴτε ἀλλα πόσα ειδία γράφονται λίγοι, ἢ καὶ θηροσιά, πανηγυριστι λόγοις γράψαισιν τὰ παρεχομένα, εἴτε μηδὲ θαυμαστὸν τέτον δεῖξαι τοι τὴν πάλιν φιλοσοφίαν διατασσίνων. Ab octo annis sermonem nullum vel scripsisse vel recitasse agnoscit, neque quemquam recitantem audisse, præterquam admirandos illos viros, vere Philosophiae amatores, condiscipulos nempe suos, Origenis itidem auditores. Minime vero se illos dicentes per octennium audisse significat, sed non alium quemquam per octennium audisse. Sribit Nicephorus Dionytium, cum qui Heraclæ & in Schola & in Episcopatu Alexandrino successor fuit, hoc tempore etiam Adamantio præceptore esse usum, Eusebius certe, quem unum hic videtur affectatus Nicephorus, Dionysium Alexandriae Origenis auditorem fuisse docet; Cæsareæ vero fuisse itidem, id vero apud eum nusquam repertas. At non docendo solum, sed scribendo etiam pro more suo publice prodeisse in hoc Cæsariensi secessu Origenes fatigebat: Isaïæ quippe & Ezechielis vaticinia tunc Commentariis illustravit.

### CAPUT TERTIUM.

I. *Alexandri Seviro succedit Maximinus. Sexta persecutio. II. Gregorius & Athene-  
norus Neocesaream repetunt. Origenes Cæsaream Cappadociæ ad Firmilianum confugit, D  
latet apud Julianam, III. Hexapla inchoat, IV. Scribit librum de martyrio. V. Maxi-  
minus perit, succedit Gordianus, VI. Origenes iterum Athenas proficiscitur, Ambrosium  
obiter adit Nicomedia, Athenis absoluit Commentarios suis in Johannem & in Eze-  
chielem, alios inchoat in Canticum Cantic. VII. Cesaream Seratonis repetit, Commen-  
tarios in Canticum absoluit, Firmilianum iterum in disciplinam recipit, VIII. ad con-  
vincendam Berylli heresim Bostram accerfatur, in Palestinam reddit. IX. Obit Gordia-  
nus, succedit Philippus, X. Utrum à Dionysio Alexandrino oppugnatus fuerit Origenes.  
XI. Origenes sexagenario major scribit contra Celsum, in Matthœum, & in 12. Prophe-  
tas; item innumeras Epistolas. XII. Utrum Philippus Imperator fuerit Christianus.  
XIII. Homilias suas tam primum excipi patitur Origenes, fidei sua professionem mittit ad  
Fabianum Papam, & alios Episcopos, XIV. vocatur ad Concilium ad-versus Arabum  
heresim, scribit ad-versus Helcefatas, Apellitas profligat.*

**I.** **D**UM his intentum animum habet Adamantius, cæsus est cum Mammæa matre Alexander Severus, post administratum annis tredecim singulare continentia & æquitate imperium. Sceleris auctor Maximinus, homo gente ac moribus barbarus, in demortui locum suffectus est; cui nec obtulisse mortem, & in ejus dignitatem inviolatus contentus, piam optimi Imperatoris familiam, & quoscumque caros domum efficeret in vivis habuerat, ferino ritu devexate aggreffus est; ac Christianos potissimum. Quos cum esse fuisse pastus Alexander, funditus delcre Maximinus optavit. Bellum atrox itaque Ecclesiæ infertur, neglecto que Christianorum vulgo, Sacerdotes morti ac supplicio destinantur, ut detraictis columnis labefacta ædes corrueret. Id, vel ob unum maxime Origenem, consilii fuisse susceptum referunt Orosius, & post eum Beda, Freculphus, & Marianus Scotus; idcirco, opinor, quod hujus præcipue pietate, scriptis, concionibus, & exemplo Christiana fides magnum jam incrementum accipisset, & porro captura videretur.

A Et cum ad Firmianum Cæsareæ Cappadocia Episcopum, summa sibi necessitudine devinclum, tota cum Firmiliano invitante eum Cappadocia, fugisse certis rationibus ad credendum ducti sumus. Cum enim probaverimus supra in Quintæ Persecutionis tempora fugam hanc cadere neutquam posse, superest ut ad Sextam quæ fuit Maximini, vel ad Decianam referatur. Atqui Decius biennium non explevit in Imperio, diuque etiam, dum rerum potitus est, in vinculis fuit Origenes; cum toto biennio illuc apud Julianam latuerit, ut scriptum est à Palladio. Omnino igitur in Maximini Persecutionem incidit Cæsariensis iste secessus. Firmianum quoque cum rebus ipse suis consuleret (ad Ecclesiæ quippe Præsides potissimum pertinebat periculum) alicubi latuisse, & cum Origene fortasse, credibile est, postquam securum ei apud Julianam perfugium assignavit. Hæc abundans opibus, easque in Ecclesiæ commoda profundere solita, summa liberalitate hominem de Republica Christiana optime meritum complexa est; nec hospitio exceptit solum, sed Bibliotheca etiam, quam instructissimam a Symmacho hereditario jure obtinebat.

III. Ilic insigne Hexaplorum opus tum inchoasse Origenem existimo, maximam natum librorum suppellestilem, & Interpretationum præsertim Scripturæ, quas in suos usus collegisse Symmachum verisimile est, cum ipse suam adornaret. Jam primam quidem eorum descriptionem animo præformatam, cum versaretur Alexandriae, nonnullaque ad id Scripturæ interpretationes collegisse & contulisse significare videtur Eusebius; quas & *Euseb. 1.6.* magnis ipsum sumitibus redemisse ait Hieronymus; Cæsareæ vero Cappadocia serio ma *Hier. c. 16.* *Hieron. lib.* *C.* num operi admovisse puto, Tyri penitus absolvisse. Ex quo intelligitur Epiphanius ratio, *Apolog.* Tyri ea elaborata fuisse testificantis, hoc est partim Tyri, partim in iis locis, in quibus in Rufin. moram fecit Origenes viginti octo annorum decursum, quos Tyri actos Epiphanius falso *cap. 9.* *Epiph.* arbitrabatur. Hæc à nobis trahabantur inferius. Commode vero ad eam lucubratio *Har. 64. c. 3.* nem referri potest, quod de se dicit Origenes apud Suidam, solitum esse sibi, ὁν γερός & depend. *Emens.* *divitior φιλοσοφῶν, τὴν δικτύων τὰ αντίγραφα* facile enim persuader succivis horis varia *c. 18.* ipsum exemplaria simul contendisse, qui labor ad condenda Hexapla erat velut *Suidas in* *Origen.*

IV. Ambrosius interim jam supra nobis commemoratus, & Cæsariensis Ecclesiæ Presbyter Protoctetus, flagrante hac Persecutione comprehensi & in custodiā aeti sunt. D Quamvis autem ipsi per le Christi causam propugnarent viriliter, non mediocriter tamen utrumque confirmavit Origenes, misso auro libello, quo ad martyrium eos est adhortatus. Librum hunc igitur in Cæsariensi latibulo scriptum fuisse merito videmur conjectare; quovero destinatus fuerit, seu quibus in locis torti fuerint Ambrosius & Protoctetus, id conjectura alisque facile non est. Sic eos alloquitur Origenes in eo, de quo querimus, libello: παῦλος μὲν λέγειν, εἰ καὶ ἀνθρώποις θεοποιίᾳ εἰ ἐφέστη ἡμῖν, δέ, εἰ καὶ ἀνθρώποις αἱρέθωσαν εἰ νεγκαίῃ. Dicat quidem Paulus: Si secundum hominem; ad bestias pugnavit Ephesi: Nos autem: Si secundum hominem interfectus sum in Germania. Loqui Origenem ex Ambrofisi, & Protocteti persona manifestum est; nullum ipse siquidem hoc tempore discrimen adiit. Quid sit autem Germania illa, magna dijudicatio est. Addubitare Ortelius, annon E Germania sit Germanopolis, quam in Paphlagonia mediterraneis collocat Ptolemaeus; *Prolem.* Germanopolim autem eandem esse suspicatur ac Germanicopolim Plinii, in Bithynia ad *Geogr. lib.* mare sitam. Falli illum tam scio, quam scio me vivere. Catena veteris Græca in Evangelia *5. cap. 6.* *Plin. lib. 5.* laudat Severum Antiochelum in Operे ad Thomam Germania Episcopum. Hinc ali- *cap. 32.* quis conjecterit eam esse Germanicam quæ Euphratesiæ urbs est Archiepiscopalis, Antiochenæ subdita Ecclesiæ. At Germania metropolis est, Constantinopolitanæ Ecclesiæ subjecta, ordine 68. juxta Dispositionem Leonis Philosophi quæ Juris Græco-Romani collecti- *In Grac.* *Tom. 1. 2.* oni Leunclianaæ infra est, & ad calcem libri De officiis Constantinopoleos Georgii Codini est adtexta. In altera vero Palæologi Dispositione, quæ priorem hanc excipit in eodem Codini libro, sic habet: ὃ νεγκαίς, τῇ ἀντίγραφῇ ὅταν εἴ τε γενίσαι. Hinc apparet legendum γενίσαι, atque idem esse Germia ac Germaniam. Germia autem in Galatia secunda seu Salutaris constituant Notiæ veteres, & inter Archiepiscopatus *autonegatūs* referunt. Sed his repugnat eadem Leonis Dispositio; nam postquam Metropoles, & in iis Germaniam recentiuit, subiungit Archiepiscopatus, & inter eos Germis secundum locum assignat. Quid igitur statuam, non habeo: si unicum relinquo judicium, satius ducent silere in re incerta, quam vanas & futilem conjecturas proponere. Quod si integrum perferet illa Leonis *dispositiones*, nec extrema sui parte fuisse mutilata, in qua unicuique Metropoli attributæ Dioceses recentebantur, Germania situm facile cognoscemus. Atque haec haec tenus.

V. Origenes in Julianæ Bibliotheca tamdiu videtur delitiuisse quoad vixit Maximinus. Is demum ad Aquilejam per militarem tumultum cum filio periit, anno imperii tertio:

*Inl. Capit.* quo recidunt variæ eorum sententiae, quorum ali per biennium, per triennium alii, teste *Julio Capitolino*, Maximinum imperasse volunt. Maximino succedit Gordianus, Annus Christi tunc augebat 237. Origenis 52. Romanam Ecclesiam regebat Fabianus, in locum Antæ suffectus, qui Pontianum excepserat, cum uterque in Maximini persecutione tolerasset martyrium; postquam hic sexennium circiter, menem ille admodum unum summum Pontificatum tenuit.

VI. Nos illis temporibus alteram Origenis Atheniensem peregrinationem assignari posse censemus. At cum Cæsarea Cappadocia discederet, Nicomediam obiter adiisse probable est, visendi Ambroſii cauſa, qui impiorum vinculis elapsus, moram in ea urbe cum

*Hieron. de script. Eccl. c. 67.* Marcella coniuge ac liberis faciebat: (liberos quippe, conjugem, fratres, ac sorores habuit Ambroſius: obit autem superflite Origene, vita quoque ipsi à multis datum narrat Hierony-

*Eraſm. in cœnur. lib. Origen.* mus, quod amici senis, & pauperis moriens non sit recordatus) Hinc eruditam illam ad Africānum dedit Epistolam, qua Sūannæ historiam frustra ab eo impugnatam confirmat, suamque ei fidem & auctoritatem aferit. Atheniensis itineris ignoratur cauſa: illud scimus, optimis cum, quamdiu in hac urbe agitavit, exercitationibus otium suum consumſisse, nam incep- ptos in Ezechielem Commentarios absolvit, (quod anno sexagesimo factum Eraſmus arbitratur ex Suida, auctore nullius pretii, qui ex Euſebii pannis prius Origenis elogium, in quo scriptum hoc extat, perturbate & incomposite confitit) & Canticum Canticorum expositionibus illustrare instituit: quarum quinque Tomos in ea elaboravit sede; reliquos totidem Cæsareæ Stratonis confecit. Circa hanc quoque tempeſtatem jampridem inchoatis in Jo- hannem Commentariis finem imposuisse veritabile est, ut infra ostendam, Annuum tempus Athenensi huic moræ tribuit Halloxius, nec contradico; licet modo unicuique judicium aliud ex re capienti dissentire.

VII. Pristinam itaque sedem, Cæſaream Stratonis longo post tempore Origenes re- petuit, atque ibi ſuceptum Commentariorum in Canticum opus ad exitum duxit. Falluntur autem Magdeburgenses, cum ajunt ſcripſile Suidam Origenem annum ætatis ſua egiffe ſexagesimum, cum ea Commentaria exararet: tale enim quidquam apud Suidam nusquam re- perias. Eſt apud Hieronymum veniſe Firmilianum Cæſareæ Cappadocia Epifcopum ad Origenem, per cauſam locorum ſanctorum, ut apud eum maiorem Scripturæ ſanctorum com- pararet notitiam, cum ipsum antea in Cappadocia diu ſecum habuiffet. At Gregorius Nyſfe- nus in Origenis disciplinam receptum fuiffe narrat cum Gregorio Thaumaturgo Firmilia- num, Patricio Cappadoccem, nondum Epifcopum. Bis itaque Origeni eruditendum ſe- tradiderit Firmilianus, primum antequam Ecclefia, atque adeo Chriſto nomen dedidit; i- terum, postquam ex altero Atheniensi itinere Cæſaream Stratonis reverſus est. Rem autem ita narrat Euſebius, ut à neutrō diſſentiat.

VIII. Eruditione peridem tempus & ingentio florens Beryllus Boſtrenorum Epifcopus in hæresim lapsus eſt; cum Chriſtum, antequam humano ſe illigaret corpori, nihil ha- buiſſe proprium, ſed Deum divinitate paternæ tantum, non propria ac ſua fuiffe doceret. Quam hærefim deinde inſtauravit ac propugnavit Sabellius. Epifcopos adverſum ſe complures Beryllus nefario dogmate concivit. Boſtram illi in Synodus coēunt, multisque hominē velitationibus adorintur. Id cum parum procederet, ad expugnandam ho- minis pervicaciam accerſitus eſt Origenes, in ejus quippe peritia omnia ſibi proclivia fore ſperabant omnes, & ejus confiſiū acquieceabant. Frequentibus ille adverſum Hæreticos & Judeos diſputationibus jam ante exercitus, Beryllum ſumma humanitate, ac dexterita- te aggrefiſus eſt, variisque ſuper ejus doctrina habitis sermonibus, deprehensum tandem errorem argumentis ita coarguit, ut cum penitus ejuraret Beryllus, ſeque bonæ menti restitui pateretur. Quare ex voto confecta in Palearia fine mora Origenes ſe rece- pit. Neque ſane tanti beneficii memoriam, qui fuit hominis candor, apud ſe diuturnitate extabefcere paffus eſt Beryllus; ſed eam ſequentibus deinde annis recoluit, & ſcriptis ad Origenem Epifpolis testatus eſt. Haec cum Synodi Actis, aliisque hujus viri monumentis multo poſt ſervatae & doctorum lectione uſurpatæ ſunt, ſed temporis demum vetustate in- terciderunt.

IX. Annus Chriſti 244, qui fuit Origenis 59. Gordiano ſextum jam annum impe- ranti feralis fuit; nam poſtquam ejus locum per ſumnam perfidiam invaſit Philippus, vi- tam ei ſtatim pari ſcelere exhausti. Sed concepta facinora poenitentia emendaſſe, & ad Chriſti quoque partes transiſſe Historici quidam Christiani, utimox dicturi ſumus, prodi- derunt. Ut ut eſt, tertium jam imperii eo agente annum Ecclefia Alexandrinæ admini- ſtrationem capiſſivit Dionyſius ille, quem Alexandriae Origenes præceptis olim informave- rat, mortuo Heraclia Origenis & ipſo diſcipulo, poſtquam Alexandrinum Epifcopatum per multos annos tenuit. Annorum octodecim numerum definit Euſebius in Chronico, lexi- decim in historia: verum pro innaju, aliqua exemplaria prætulifſe in dīna, vel ita certe legiſſe

*Euf. Hist. l. 6. c. 35.*

## LIBER PRIMUS.

19

A legisse Interpretes aliquos, ex iis liquet quæ in id argumentum scripsit Baronius. Errorem Bar. ad A.

ipſe in numerum hunc irreplisse vidit; & ex Eusebio quatuordecim saltē annis in Alexandria cathedra Heraclam sediſſe conclūſit. Plane verum est totis quindecim sediſſe annis, nam ab anno Alexandri decimo, que anno ponimus acquieſcere Demetrium, ad Philippi tertium, pleni quindecim anni intercedunt. Dicendum ergo quindecim in Pontificatu traductis annis, decimo ſexto Heraclam naturæ confeſſiſſe. Ita intelligendum puto

Eusebium: atque si reēte conjicimus, eo ipſo anno Demetrius obierit, quo Origenes Aegyptum reliquit. Hinc quoque manifeſtus Nicēphorus error, qui post decimum tertium Episcopatus annum Imperante Gordiano Heraclam deceſſiſſe ſcribit. At Scaliger hic memo-

ria lapſum contendit Eusebium, ejusque adhæret Chronicus, quod anno Philippi quinto Episcopatum Alexandrinum a Dionyſio initum fuifſe docet. Id ex conſtanſi duntaxat Codicūm

B confenſu probat, qui ſic habent. Futile argumentum: quālī non Historia Eusebiana Codices tertio Philippi anno conſtanter quoque id affiſſiſſe. Certe si ex Eusebii Chronicō caſtiganda eft ejus Historia, ſexcentis caſtigetur locis, in quibus diſſentiantur. Vel in hoc Heraclæ annorum θηλοτομη, initum ejus Episcopatus conſert Chronicon in annum Alexandri nonum; exitum Origenis ex Alexandria in undecimum; cum exitui Origenis annum Alexandri decimum adſcribat Historia, & poſt ejusdem exitum deceſſiſſe Demetrium ſigniſſet, eum cui Heraclas ſuccellit.

X. Baronius ad annum 248. N. 1. Origeni in omnibus Heraclam faviſſe ſcribit, atque ideo poſt Demetrii morte in concitas adverſus eum turbas penitus fuifſe conſopitas; Dio-

C nyſum vero Heraclæ ſucceſſorem Origeni infeſſiſſum ſe præbuſſe. Supra demonſtratum à nobis eft testimonio Gennadii, Petri Alexandrini, Epistolæ Synodice Aegyptiorum Præſulum, & Photii, non aliter in Origenem anumatum fuifſe Heraclam, ac deceſſorem ipſius Demetrium. Caufam vero cur eundem a Dionyſio oppugnatum crederet Baro-

nius, ſive ex auſtoritate, ſive ex veriſimilitudine petitatam addere debuit; quæ certe nulla eft. Merito itaque hanc ejus opinionem repudiavit Halloxius, & Origenem, quoad vixit, ſum-

mopere à Dionyſio obſervatum, & poſt mortem etiam laudatum fuifſe contendit; quod &

nos inſra oſtendemus.

XI. Cæterum ſexagenario jam major Origenes haud ſegnius rerum divinarum fa-

tagebat, neque ullum fere intermittebat diem, quin vel ad populum de Deo verba faceret,

D vel ſcriberet, vel legeret, vel colloqueretur. Testes ſunt omni ſacræ eruditioſis fruge re-

ferti libri contra Celſum, quibus Epicurei Sophiſtae petulantiam Ambroſii ſuauſ contudit,

(quosque Gordiano imperante ſcripto falſo Mariani Scotus exiſtimavit, & quorum lu-

cuſationem ad annum 237. perperam retulit David Blondellus, ſummopere licet, in re

præfertim Chronologica, cautus & diligens; atque ita toto aberravit decennio, quippe

qui obitum Origenis anno 256. aſſignaſſet) teſtes docti in Matthæum, & in Prophetas

XII. Commentarii, teſtes innumeræ ad variis ſcriptæ Epistolæ, quas plusquam centum un-

decunq[ue] naſtas collegerat etate ſua Eusebius, & in libros digeſſerat. Illas annorum ſeries

conſumſit.

XII. Atque utinam vel duæ illæ ſupereſſent epiftolæ, quas ad Philippum Imperato-

E rem, ejusque uxorem Severam Auguſtam ſcripſit. Hinc certo conjici poſſet, verene Chri-

ſto adhæſerint, quemadmodum ab Auctoribus Christianis prodiſum eft: an à Christianis

partibus fuerint alieni, quod perſuaderet Ethnicorum Auctorum de nova ab iis fulcepta re-

ligione silentium; & multorum præterea tum Christianorum, tum Ethnicorum conſenſus,

à quibus primus inter Imperatores Christianoſi profecto Constantinus celebratur. Ego qui-

dem magnorum virorum ſententiis meum quoque judicium, quando me res id admoneſt,

interponam. Si publice Christianorum fidem profeſſuſ fuifſet Philippus, veriſimile uti-

quen non eft tacituros id fuifſe Ethnicoſi Scriptores, futuramque rei hujus, ſicut fuit, obſcu-

ram famam & incertam. Nec multo veriſimilius eft, ſi Christianus non fuifſet, id prodiſu-

F rum Eusebiuſ, temporibus illis proximum, cum utramque eum ad Philippum & Severam

ab Origene ſcriptam Epiftolam vidifle conſet, quam non pauci poſt Eusebiuſ maniſ ſuideſſe

queque Vincentium Lirinensem folerter deprehendit Baronius. Sicigitur ſentio, Chriſti

ſacris à Fabiano Papainiſtatum fuifſe Philippum, ſed occulite, idque clam Ethnicoſi ha-

buiſſe, ne quid inde res ſuā detimenti caperent, quas priftinæ religionis ejuratae fama

forſitan conturbasset. Hinc ab Ethnicoſi Scriptoribus tacitum illud eft, à Christianis cele-

bratum. Quod autem ex Eusebii objici poſteſt, publice eum in Eccleſiam ab Epiftolo

(iſ fuit Babylas) admiſſum, precatioſum participe ſuideſſe factum, poſtquam criminis con-

feſſus in penitentium ordinem redactus eft; id ſane animadvertendum eft ex incerta au-

ditione Eusebium retuliffe. Antiochiae præterea contigilſe fertur illud, ubi florebant res

Christianorum, quibus tum præterat Epiftolus Babylas; in extremis videlicet Romanæ

ditionis oris, procul à Romanorum conſpectu, quos præ cæteris ejusmodi facinus poterat

Bar. ad A. 246. N. 8. 242. Blondel. in illuſtra- mil. contr. de Euch.

c. 4.

com.

C 2

commovere. Huc accedit in medio Christianorum cœtu, conscio cum paucis Episcopo, Imperatorem facile delitere potuisse, mutata veste, & imperatoriis insignibus detraictis. Sub ipsa porro imperii sui initia Christi doctrinam amplexum fuisse Philippum ex eo liquet, quod in cœtum Christianorum jam creatus Imperator recipi postulaverit Antiochias, quo non nisi post arreptum recens imperium sese usquam contulit. Quæcumque autem aduersus hanc sententiam argumenta profert Baronius, ut postremis imperii annis

*Baron. Ad A. 246. N.  
2. 3. & 4.  
Scalig. A.  
nimadu.  
Euseb. ad A. 2260.*

Christo nomen Philippum dedisse probet, ex iis que diximus facile refelluntur. Cadunt itidem pronuntiatae in eam rem à Scaligero *νεώτερη σύζητος* sic enim effata ejus appello, quibus Philippum ab Ecclesia segregat, veterumque Christianorum auctoritatem proculcat, uno hoc nixus argumento, quod injuriam Christo faciunt, qui hominem nequam, & Domini sui interfecit, Christianum ausi sunt dicere. Ac si nulli inter Christianos B lesti reperiantur: ac si nequissimi non fuerint Imperatores quidam Christiani. Præterea nondum Christianum fuisse Philippum docuimus, eum flagitia haec admisit. Nec mihi magis Petri Halloxi probatur conjectura: cum Origenem ex eo iam tempore quo Arabiam petiverat, Philippo Imperatori, utpote Arabi, & Bostris nato, fuisse cognitum suspicitur. A pueru siquidem reliquo patri solo in militiam profectus creditur Philippus. Et ut nondum patria excessisset, quoniam argumento probari potest hominem obsecro loco natum, & fortuna tenuis, in notitiam Originis venisse, viri magnis de rebus ad haec loca missi, & gravissimis negotiis districti? Quid est hæc iudicari, sic hoc non est? Minime autem omnium audiendis vir eruditus qui in Annotationibus ad Nicephorom Fabiano Papæ tribuit, quod uno consensu Leontius Antiochenus, Chrysostomus, & ex Leontio Chronicus Alexander Auтор Babylæ tribuerunt. Non jam disputo, verumne sit quod conjectat Baronius Philippum Augustum cum Philippo Augustali Ægypti Præfecto confundi: hic certe locum, ut fatetur ipse, habere id neutiquam potest; non idcirco tantum, quod duas illas Originis Epistolas viderat Eusebius; sed multo magis quod imperante Severo martyrio consumutus sit Philippus ille Augustalis Præfectus; ab Eusebio autem memoratum Philippi Augusti facinus, ipso iam imperium adepto editum sit. Extat hinc etiam, meritone scriperit Pomponius Lætus, Philippum, ut scelerata tegeret, cultum Christiani nominis simulasse. Sed revertarum ab propositum.

XIII. Hac primum temestate Homilia sua, quas fere quotidie in Ecclesia habebat ex tempore, à Notariis inter concionandum excipi possum est Origenes, quod antea numquam D fieri permiserat. Hinc nomen ejus magis magisque celebrabatur indies, sed ita tamen ut summa afficeretur admiratione à plurimis; à nonnullis, ut variis esse solent hominum sensus, infamaretur. Ansan principue dabant reprehensionibus erudita quidem, non satis tamen meditate scripta opera, & in secretis fere elaborata usus, ac incaute tamen evulgata. Opportuna haec erant sinistris Hæreticorum interpretationibus, & saepè vel ad confundam Originem invidiam, eumque falsis criminibus circumveniendum, vel ad quærendum nefariorum dogmatibus splendidum patrocinium adulterabantur. Cui malo ut occurreret, seque hac suspitione evolveret, consultum fore ratus est suam de Deo, rebusque divinis sententiam misericordia ad Fabianum Papam, aliasque Antistites Epistolis profiteri, & si quid scribendo peccaverat, matura pœnitentia emendare. Caussa autem temeritatis retulit in Ambrosium, quod E secreto edita in publicum protulisset. Gravem hic Eusebium dicam impingit Baronius, quod repudiaram hanc à Fabiano Professionem fidei, & ipsum ad caussam dicendam accitum fuisse Romam Origenem dolo malo reticerit: sed jam supra ab hac Baronii calumnia Eusebium vindicavimus: nam quid hac Professione factum sit, incertum est, & admodum scemel Romanis ivisse Origenem certissimum est.

XIV. At nondum etiam Adamantius vacationem à laboribus habuit. Exorta quippe nova apud Arabes hæresi, quæ animam statim à morte cum corporibus extinguiri, atque itidem cum corporibus in extrema die excitatum iri sciscebat, coactum statim est frequens Concilium, ad idque accitus Origenes Hæreticos rationum suarum momentis convictos & oppressos ad meliorem mentem traduxit. Pari quoque felicitate Heli celstatarum doctrinam, à Papia Achæa Presbytero olim cum primum oriretur expugnatam, tunc renascentem denuo, non congressionibus & colloquiis, sed scriptis contudit. Autōr Theodoretus, qui haec habet: ἦ τότε δὲ αἰρέσιος οὐερίων συνιχαῖτε εἰλιθῶς. *Theodor. Har. Fab. l. 2. c. 8. & Niceph. l. 5. c. 24.* Legendū fortasse, συνιχαῖτε, sicut inq̄dāt̄, sicut enim de eadem re Nicephorus: ἦ τότε δὲ αἰρέσιος οὐερίων εἰς απαρέας τῆς οὐελας ωρατολη ἡγοντο ετοίμων τοιενας αὐτης ιδειχεις ηεισεις. Quamquam nihil affirmo: nam Nicephori auctoritati parum tribuo. Geminam hanc ab Origene victoriam dolo malo reticuit Georgius Syncellus, Græcorum omnium morem in fuggillando Origene securus. Nec absurdum fortasse fuerit iisdem conjungere temporibus Apellitarum profligationem, quos per Orientem grallantes coœrcuit Origenes, & per singulas quasque urbes infectatus concioniibus reprehēvit.

CA-

## CAPUT QUARTUM.

I. *Philippus Imperator interficitur. Subrogatur Decius. Septima persecutio. II. Origenes pro Christo gravissimos cruciatus susinet. III. Librum de martyrio scribit ad eum Dionysius Alexandrinus. IV. Origenis modestia. Utrum ad vitandum Aethiopis stuprum Christi fidem ejurari, & quo id tempore contigerit. V. Castigatur Criticorum nonnullorum temeritas. VI. Mortuo Decio vinculis solvitur Origenes. Decio succedunt Gallus & Volusianus. VII. Obit Origenes anno etatis 69. Pereunt Gallus & Volusianus. VIII. Elogium Origenis. IX. Sepelitur Tyri. Vana de ejus salute quæstio prætermittitur. X. Ipsius discipuli recensentur.*

I. **T**RIPLICEM hanc, quam proxime commemoravimus, adversus succrescentes hæreses velitationem videtur Origenes exercuisse postremis imperii Philippi annis; qui cum septimum jam annum rerum potiretur, Decii fraude Veronæ ab exercitu interfactus est. Subrogatur in ejus locum Decius, qui ut in Philippi memoriam incensus erat odio, Christianorum, quos visus erat caros habere Philippus dum viveret, res vastare, ac nomen funditus delere constituit. In teterima hac igitur persecutione princeps occubuit Fabianus Pontifex maximus, in cuius locum suffecitus est Cornelius. In carcерem quoque compacti sunt nobiles Episcopi, Alexander, is à quo inter Presbyteros quondam Origenes fuerat cooptatus, & Babylas: qui cum letho destinati in vinculis obiissent, huic Fabius, illi Mazabanes succedit. Et quid eos omnes recensere attinet, quos funestissima illa Ecclesiæ clades confundit? Referta sunt eorum nominibus antiqua Martyrologia. Sed Palæstina præcipue strages affecit: multi siquidem Origenis exhortationibus accensi Decii furoribus feso fortiter objecerunt.

II. Qui Tyrum jam ante concessisse Origenem credunt, quam Christiani à Decio oppugnari cepti sint, facile iis assentior: fecesus annum assignare, hariolari est. In eum certe maxima Persecutionis hujus gravitas incubuit, quam eadem pertulit constantia, qua aliis eam ut perferrent, auctor fuerat. Nam primum in profundum carcere detrusus est; torquis ferreus collo injectus; pedes ligneis pedicis grandi intervallo invicem remotis ita inferti sunt, ut divaricatis curribus distractum corpus per multos dies dirissime torqueretur: inten-tabantur ignium & suppliciorum minæ, ac multiplici denique tormento senile corpus cruciabatur. Altum ille contra, & crectum animum super fortunam gerens, & vitam suam post Christi fidem ducens omnes asperitos supervasit. Ac secum præclare actum existimat, si extremitate ab eo supplicium improbus expetivisset judex, cui unum id sicut propositum, omnes martyrii cruciatus innocentissimo homini infligere, cundem vero sperata per mortem martyrii mercede privare. Ostentatum itaque certaminis & laborum præmium in aliud tempus dilatum est.

III. Bene autem de se merito magistro, dum in tormentis esset, optimus discipulus, & veteris amicitiae memor Dionysius Alexandrinus non defuit, librumque ad eum de martyrio scripsit, quo animum illi dolore ac miseria tabescientem relevaret, & ei solatii præstaret vicem, qui aliis hanc omnibus præbere solitus erat.

IV. Nicephorus Eusebii perpetuus assestor ducem suum hic deserit, & in atroces adversus Origenem, more recentium Græcorum, calumnias divertit. Eum ait modestia ac Christiana humilitate, quæ virtutum omnium parens est, amissa, in Deciana Persecutione tormentis afflictum, suam quidem constantiam ac fidem Ecclesia præstissem; verum ad moto Aethiopæ qui castissimo corpori illuderet, thura Diuis adolere maluisset, quam ejusmodi probrum in se admittere: atque inde divina gratia cum excidisset, in varias hæreses delapsum, multisque in errorem inductis, ab Ecclesia Christi longo post tempore fuisse exterritum. Hæc habet Nicephorus, quæ ad veritatis amissum revocata, & cum Veterum scriptis, unde de prompta sunt, conficta, fidem suam decoquunt. Nimiam enim sibi superbiā tunc summisse Origenem, quamvis ante Nicephorum scripserint Anastasius Bibliotheca <sup>Niceph.lib.5.cap.32.</sup> & Zonaras, vix equidem credo, qui subjectissime de se ac demississime in libris à se <sup>Anastas. in His. ad A. Cbr. 244. Zonar. His. lib. 2.</sup> hoc tempore scriptis & loquitur & sentit. Ad hæc postquam in Persecutione Deciana nuntium Christo remisissi Origenem scripsit, addit in multas deinde incidisse hæreses, fuisse privatum: quæ secum manifesto pugnant, cum per paucis ante Origenis obitum anni

## ORIGENIANORUM

nis instinctus furore Decius Christianis bellum indexerit. Sciendum præterea id hausisse A Nicophorum ex Epiphanius, qui hanc Origenis perduellionem narrans Hær. 64. cap. 2. de Persecutione Deciana altum sileat, quemadmodum Cedrenus, & Suidas: in libro autem De mēns. & Ponder. cum Decianæ Persecutionis meminit, Origenem quidem multa tunc perpeſsum fuisse docet, Æthiopem vero neutiquam commemorat. Nec commenorat

Zonar. ib. certe Johannes Zonaras, qui eum tamen tormentis viictum sub Decio à fide defecivisse tradit; & arrogantis elatum pravorum dogmatum auctorem fuisse. Zonaram fefellerunt male accepta hec Epiphanius verba: οὐδὲν δέ ὁ εἰπεῖν πολλά πεπονθάς εἰς τὸ μαρτυρεῖν εἰς ἑρθασσόν, obstante nimis nimis saevitia judicis, non Origenis perfidia, quo minus martyri coronam consequeretur. Male ea quoque intellecta sunt ab Anastasio Bibliothecario, & ad annum Christi 244. perperam relata: quo anno imperium adeptus est Philippus, lexen-

Glyc. An- nal. part. 3. B nio coque amplius ante Decianam Persecutionem. Glycas autem Epiphanius adhæsat. Nicophorus igitur, qui hoc loco videtur Epiphanius fecitus, & quicunque hoc Origenis facinus Deciana Persecutionis temporibus assignant, minime quidem Epiphanius auctorem habent. Imo vero, aperte illis contradicere, si quis ad narrationis illius contextum animadvertis, plane fatetur: id quippe Alexandriæ contigisse scribit, atque Origenem idcirco ab Ecclesia fuisse dejectum; cumque se irrisui esse perdoleret, patria excessisse. At Deciana tempeſtate neque Alexandria fuisse Origenem, neque ab Ecclesiæ communione segregatum, neque Alexandria fuisse profectum vel docuit quisquam, vel credi potest, & ex Eusebii, ipsiusque Nicephori, & aliorum historiis satis refellitur. Quæ quidem omnia huic apprime arati convenient, in quam factum illud conjectimus. Nam & tum Ale- C xandriæ versabatur Origenes, & statim post flagitium reliquit Alexandriam, & à Christianorum societate depulsius est, nec multo post Hierosolymam adiit, ubi in publico Christianorum cœtu commissum scelus lacrymis profectus est. Quamvis autem rebus Christianis faveret, qui tunc Imperio potiebatur Severus Alexander, eas tamen pro libidine divexabant provinciarum rectores, Christianosque complures neciabant. Id declarant Ecclesiastici Annales, & Martyrologia. Constat ergo hallucinatum Nicophorum, nec ad Decianam cladem hoc Origenis facinus illo modo pertinere.

Verum præpostere agimus qui rei hujus perscrutamur tempus, resne ipsa fuerit aliquando, certum nondum habemus. Quamvis enim clarissimo monumento consignatum id extiter in libris Epiphanius, egregii scriptoris & antiqui, rem tamen suum ad examen revocavit D

Bar. ad A. Baronius, ut diximus, confitamque judicavit, & ne manus cum Epiphanius conferrere co- 253. N. 120 geretur, affutum ejus scriptis fragmentum illud & insertum pronuntiavit. Baronio affensi Csq. Hall. Orig. fuit Halloxius, Raynaldus, & Valesius; contradixit Petavius. Nos utriusque partis ratio- def. libr. 4. nibus adducit, nihil præjudicis vel auctoritati tribuentes nostram sententiam paucis ex- gneß. 3. & Not p. 35. ponemus. Rationum Baronii summa hæc est. Si res ita se haberet, uti expressa habetur 36. 37. apud Epiphanium, meminissent utique ejus, vel objiciendo Origenis adversarii Theophilus, & Hieronymus; vel refutando fautores ejus Eusebius, Pamphilus, & Rufinus; vel ve- Rayn. Ho- tuſti Patres Augustinus, Vincentius Lirinensis, aliique, qui de eo fuse & explicare ege- platheca ſed. 2. ſerie runt, & in controverſiis Justiniani ævo aduersus Origenem tanto studio agitatis aliqua 1. cap. 2. tandem facinoris ejus fuisse injecta mentio; nec id quoque prætermisſet Porphy- Valeſ. ad Euseb. Hiſt. riſus, cum Ammonium à Christo ad Ethnicorum partes transfigiſſe commentus est: 16. cap. 39. res hæc ab illis est silentio prætermilla: igitur ne vera quidem. Eadem hæc fere re- Petav. A- præsentat Halloxius, & amplificat dicendo ac dilatat, unumque addit quod animadversio- nimadu. ne dignum est, cum fabulæ istius primum yideri inventorum qui Justiniano Imperatori di- ad Epiph. fuit Epistolam ad Menam Constantopolitanum Patriarcham aduersus Origenem, quæ Har. 64. cap. 2. & ad lib. in Concilii V. Acta relata est. Cur ita sentiret, non apposuit; & vero quid apponenter non ad lib. de pond. & habuit; nullis enim auctoriibus, nullis argumentis res falsa poterat approbari; facti siquidem illius præter Epiphanium meminit Nemesius Justiniano antiquior meminit & Leonius Byzantius, quem Bellarminus Quinta Synodo superiorem fuisse censet. Huc addel- Nemeſ. cap. 30. loliatriæ quidem Origenem hac Epistola Justinianum arcere; de Æthiopæ ne verbum F Leont. Schol. Action. 10. quidem injicere. Neque certe probabile est in Encyclia hac Epistola ad universos Episco- pos destinata, Imperatorem, vel qui nomine Imperatoris scripsit, mendacium re nulla po- fculante confitum, Patribus in os objecisse, viris non illiteratis, & rei inauditæ novitatem proculdubio miraturis, ejusque falsitatem facile perspecturis. Repudiata igitur hac Halloxi conjectura, Baronium ipsum adoriamur. Ac primum fateatur necesse est admisum ab Ori- gene idololatriæ fucus Nemesio, Leontio, & Justiniano notum ac commemoratum fuisse. Ejus autem tacendi eas habuerunt cauſas Origeniani oppugnatores nominis, quas exponit Petavius; vel quod ad ventilanda nimis Origenis dogmata attenti, admisum humanitus flagitium neglexerint; vel quod emendatum penitentia crimen objicere, illibe- rale & iniquum esse duxerint. Quas ad cauſas, illas etiam accessisse puto, cur id reticerent

Orige-

A Origenis adversarii, quod licet sacrificaturum se receperit, non ipse tamen, sed qui cum circumstabant facinoris auctores & impulsores, manibus ejus apprehensis & excussis ipsi videbantur foco thus intulisse: quod licet ab Ecclesia fuisse ob eam causam ejusdem Demetrii compluriumque Episcoporum judicio, ab Alexandro tamen, & Theoctisto Episcopis tanta esset charitate susceptus, ejusque patrocinium tanto studio complexa essent Arabiae, Palestinae, Phoeniciae, & Achiae Ecclesiae, ut ea re fere criminis depulsio contineretur; quod licet capitalis sit vel tenuis admisla idololatriæ suspicio, & graviter peccasse Originem fatendum sit, minime tamen hoc nomine posset accusari, quin ejus ingens pudicitia studium una praedicaretur: quod denique diris sub Decio singulari constantia toleratus tormentis, prioris criminis noxiam satis correxisse, ejusque lusit pœnas, & pristinam B mollitatem expiastic videretur. Atque iisdem fere rationibus, quo minus id Christianis exprobrates, absterritum fuisse Porphyrium existimo. Quod nullus ergo vitio dederat, quamobrem quisquam excusaret, ratio nulla fuit. Inde par apud multos ea de re silentium. Eusebium autem, cur id scribendo prætermittet, eo fuisse impulsum jam supra dixi, quod in Apologia pro Origene hoc & ejusmodi plurima fuisse complexus, que ad Historiae suæ propositum non omnino accommoda, quippe quæ res ad universam Ecclesiam spectantes exequatur, repetere insuper habuit. Jacent igitur collecta à Baronio adversus hunc Epiphanius locum argumenta, quem vel ipsa stylis similitudo, ut recte notavit Peravius, satis Epiphanio adjudicata.

V. Cautius equidem ac reverentius Antiquorum, sed Patrum præsertim monumenta C attingivellum. Nam quamvis parce, & non sine aliqua verisimilitudine manus Epiphanius attulerit hoc loco Baronius, humo ut excellens ejus ingenium, & singulare doctrinam fileam, sagacissimam in arte Critica & acerrimæ natæ: hoc tamen exemplum in sequens ævum labem trahere potest, ut tanti viri auctoritate producisti literati homines, venerandæ vetustatis operibus illudere, eaque ad libitum recoquere, ac incidi sua reddere fortasse ausuri sint. Quæsivi sane multum ac diu, plusne perniciem in literas an utilitatis Critica ars intulerit. Quot enim sana & integra Veterum scripta pervertit Criticorum temeritas, dum quidquid minus mente pereiperit, id ad arbitrium suum refingendi licentiam habi fecerunt? Quot volumina suis tota detraxerunt scriptoribus, alienis attribuerunt? Differor ira, quotiescumque viles de plebe Grammaticorum literatores bonis Auctoriis D infectiæ suæ virus aspergentes video; & si quando nova vox, & Lexicographis incognita fæcet, eam absque cunctatione obelo suo jugulantes, & obtrusis suis conjecturis per summam audaciæ nobis fucum facientes. Et tum vel maxime fæcet Criticos dici amant, sibi que placent, quando nobis Auctorum larvas, veris ipsis deformatis Auctoriis objecerunt. Atque hæc pestis nihil non pervagata est. Plurimæ quidem fortes vel per temporis diuturnitatem, vel per librariorum socordiam Antiquorum scriptis allini atque adhærescete sitæ sunt: at eas nonnisi manifestas elui, nec quicquam nisi vel manuscriptorum Codicum ope, vel certis & evidenteribus argumentis supponi, & in Notas potius extra Auctoris ipsius contextum, quantumvis acute cogitas conjecturas rejici velim. Sed hæc erant alterius loci. Nunc ad rem.

E VI. Quoto Decii anno cruciatibus tortus fuerit Origenes, nescitur; at cum biennium Decius in imperio non expleverit, levis est dubitatio. Id videtur anno Christi 250. Originis 65, attribuendum. Nec appetit item, quomodo vinculis elapsus sit. Ego vero id per obitum Decii contigisse opinor, quo à Barbaris delecto cum exercitu, imperium capessivit Vibius Gallus, ascito in consortium Volusiano filio. Tunc enim tranquillaris Christianorum rebus, libertatem quoque suam adeptum Originem verisimile est. Atne tum quidem ætas ad senium devexa, laboribus fractum, otio ac desidia mollivit: sed vix ægritudine relaxatus ac miseria, quæ cum in Decii laniera pæne elicerat, alii quos eadem afflixerat clades, utilia solatia per Epistolæ subministravit. Id ostendebant innoterat ejus Epistolæ, quæ post Decianam vaftationem scriptæ, & multo post à piis & studiosis hominibus servatae vetustate demum perierunt. Alianc præterea ante mortem literis mandaverit, quoniam de eo nihil antiqui Scriptores tradidere, compertum non est. Vix credi tamen potest impatiensissimum otium ingenium ab assueto scribendi labore, quo tot elucubrata feruntur librorum millia, conquevisse.

VII. Jamque novem ac sexaginta Originis confecerat annos, cum labore & annis confectum tempestiva mors Tyri consumit, anno post Christi ortum 254. quo anno Interamus Gallus, & Volusianus interfecti sunt. Cum enim natum eum demonstraverimus anno post Christum 185, adjectis 69, quo vita expedit annos; omnino efficitur summa annorum 254. Quamvis autem ita scripsiter Eusebius: δέκιον κατεργάσθια γάλλος οὐαστής. Euseb. lib. XII. οὐαστής εἰ τότε ἔτος τὸν ζωὴν ιερουμάνων διπολήσας ἐπη τελευτά, non iis præcise si. 7. cap. 3. quicquicavat hoc ipso tempore obiisse Originem, quo Gallus extinto Decio successit; quod

Socrat. lib.  
6. cap. 12. quod nonnulli perperam opinati sunt; sed imperium tenente Gallo, fato functum Origenis A niem fuisse. Scribit Photius Cod. 118. narrat Pamphilum, aliosque complures, Origenis vitam & res gestas ex iis ipsis qui hominem viderant persecutatos, in Deciana Strage martyrio ipsum vitam finivisse. Id refellit Photius, Galli & Volusiani temporibus decessisse hunc afferens; ex ejusque Epistolis post Decii mortem datis sententiam suam roborat. Infelicem miserabiliter periisse pronuntiat Nicephorus, levis Auctor, neque quid scribat satis pensi habens: inde adeo sic sentiens quod cum post idololatriam erroribus implicatum, in impietate diem clausisse crediderit. At contra Theotinus Tomitanus Episcopus, nota pietatis Antistes, præclara cum morte defunctum fuisse adversus Epiphanium affe-  
ravit.

VIII. Atque hunc demum vitæ finem habuit Origenes Adamantius, vir in Ecclesia Dei B longe maximus; quem præter prolapsum avita in Christum pietate, & Leonida patris martyrio claram propriæ virtutes nobilitarunt; ingens martyrii desiderium, contestatus amor pudicitiae ac paupertatis, perpetua voluntatum contemtio, prolixa fidei Christianæ propa-  
gandæ voluntas, servandarum ab æterno interitu animalium vehemens cupiditas, insitata in laboribus constantia, singularis in periculis fortitudo, insignis adversum omnes man-  
fuctudo & obsequientia, commemorabilis in magno splendore modestia, & rara morum sanctitudo: portentosa ad hæc ingenivis, memoria expromta, quam & herbæ cuiusdam à se reperta uisu auxiliis fertur, minime licet astentiente Epiphanio, subtile judicium, mirus in dicendo lepos, oratio ad persuadendum efficax, acris laetè & vehemens, nec tam virtutibus ornandis facta quam carpens vitiis, mirabilis humanarum, divinarumque rerum scientia, C ut nemo esset primarum artium magis princeps. Nec fama meritis inferior; summa apud proceres gratia, par apud Ecclesiæ principes auctoritas. Verum egregias vel à natura collatas, vel comparatas ab arte dotes obscurabant præcepis quidam animi calor, neque satis considerata sacrarum literarum tractatio, & prope temerarium reconditorum ac supra mentis humanæ captum positorum Dei mysteriorum evolvendi studium; quibus vitiis partæ virtutibus suis jam ante invidiæ cauissimæ in se erumpendi dedit. Exarcat in eum tota pene Ecclesia: calumniis vexatus, maledictis confixus, proficissus scriptis, percussus anathematis, ab Ecclesia segregatus multorum Episcoporum suffragis, patria denique ipsa dejectus est, homo miris & injuria opportuus; ut non facile existimari possit, majorine hominum flo-  
ruerit gratia, an odio flagraverit. Quisquis tamen ex veritate rem spectaverit, fatebitur du- D bio procul longe pluribus eum virtutibus eniuissimè quam vitiis, quæ tanquam nævi aliqui eximo corpori, sic animo excellenti adhaerent.

IX. Sepultura affectus est Tyri, cuius sepulchri vestigia hodieque superesse prædicant, qui hæc loca lustrarunt. De salute Origenis disputationem à multis motam fauilescio, quo-  
rum alii celo pro meritis donatum credunt; alii contra, inter quos Georgius Syncellus, eternam animæ jaæturam fecisse affirmant. Vana, & inanis quæstio, quam nos ad necessaria properantes in disceptandam relinquimus, qui tantum ingenio suo licere volunt. Grandis labyrinthus, inquit barbare Wernerus Westphalus, sed vere, à diversis extitur de Samsone, Sa-  
lomone, Trajano, & isto Origeni, an videlicet salvati sint, an non: quæ quia sine periculo nesciuntur,  
Wern. in  
Fascic.  
temp. nec etiam Ecclesia certificata est de his, Domino totaliter committenda sunt. E

X. Prodierunt Schola Origenis viri pietate infigentes & doctrina Plutarchus, Serenus, Heraclides, Heron, Serenus alter, Heraclis, & Basiliades, acerbos cruciatus, & mortem denique ipsam Christi nomine perpessi: Heraclis item Plutarchi hujus frater, Origenis pri-  
mum discipulus, tum in docendo socius, deinde successor, ac Episcopus demum Alexandrinus; Dionysius Alexandrinæ Ecclesie post Heraclæ mortem Antistes, eruditio &  
scriptis longe celebrissimus; Gregorius ille à miraculis cognomen adeptus, Nocæfariensis Episcopus, qui æqualibus suis omnibus Origenem ætate jam affectum in familiaritate anteposuit: Athenodorus Gregorii frater, Tryphon rara Scripturæ petitia illustris, cuius

Hieron. in  
l. de script. & nonnullas ad Origenem Epistolas suis temporibus extitisse tradit Hicronymus; Firmi-  
lianus Cæsariensis in Cappadocia præfus, Origeni sic deditus, ut ejus conveniendi causa F  
Eccle. in  
Tryphon. patria relicta longum ac difficile iter constitueret. Annumeranda his quoque Barbara Ni-  
comedensis virgo, genere nobilis, eruditione clara, ab Origeni primum per epistolas &  
Valtentini Presbyterum ad eam missum ab Ethnicorum superstitione revocata, & Christi mysteriis instituta, ac tandem in Maximini persecuzione saevissime excrucianta, & securi per-  
cussa. Tum autem ex Origeni epistolis Christi fidem hausit, postquam Presbyterii dignitate auctus Alexandriam ex Achæa reversus est. Ab eo quippe jam Presbytero Alexan-  
dria data est ad ipsam Epistola, quæ in ejus Acta inserta est. Potamianam virginem nobilissimo martyrio claram inter Origenis discipulas Rufinus & Nicephorus recensent: sed fu-  
cum iis fecit Eusebii locus non satis attente perspectus, ubi in hanc seriem disertis verbis.  
septimus refertur Basiliades; de Potamianâ vero talis nulla apud eum suspicio est. Quo magis

A magis mirandum est ab erudito viro in hunc censum Potamianam adscribi, Baslide expuncto. Quasi vero parum credibile sit virum bellicæ rei deditum, cum Origenis fama pernotus esset, accessisse ad eum, & nonnulla rerum Christianarum accepta ab eo notitia, cum Potamianam ad supplicium præ munere suo deduceret, eam ad improborum hominum pertulanta prohibuisse, ab eaque postmodum iam fato functa secundum quietem excitatum, Christi fidem palam fuisse profestum. Huc etiam confert Nicephorus Alexandrum Hierosolymitanum Episcopum, & Cæsariensem Theoctistum; quibus Mammæam quoque ad-  
jungere, & memoratum illum ab Eusebio Arabiæ Præsidem rationi consentaneum est. De  
nique Innumerari, inquit Vincentius Lirinensis, ex suis suo Doctores, innumerii Sacerdotes, Con-  
fessores, & Martyres extiterunt.

B

Niceph. I.  
5. cap. 20.  
Euseb. 16.  
Hist. c. 19.  
Vincent.  
Lirin. adv.  
Hes. Com-  
monitorio  
1. cap. 23.

## ORIGENIANORUM LIBER SECUNDVS. ORIGENIS DOCTRINA.

*Libri secundi partitio.*

**E**XPLICATA Origenis vita, institutus ordo postulat ut ad exponentiam ejus doctrinam progrediamur. Id propositum fronte simplex, multiplex sane est in recessu: nam & de eruditione Origenis, & iis quibus potissimum dum viveret animum informavit artibus & studiis, nonnulla premitrenda erunt. Tum dogmata illius suis distincta proponentur capitibus, non ea quidem quæ Ecclesiæ decretis consona universa tulerunt suffragia, vel quæ leviors sunt momenti; sed quæ majoris in Ecclesia ponderis à communibus & receptis sunt aliena sententiis; eaque præsertim quæ Patrum subinde censuris & Anatematis Synodorum vexata sunt. Quibus subjungetur Origenianæ doctrinæ, non dicam Apologia; nam neque ausim, neque sane velim, sed accuratum & præjudiciis omnibus liberum ac solutum examen. Hinc ad ipsam Dogmatum illorum describendam summatim fortunam accedimus, ut quas excitarint in Ecclesia procellas, quantis partium studiis oppugnata & propugnata sint, palam fiat. Atque ita in capita quatuor Liber iste distribuitur. I. agitur de eruditione Origenis. II. Dogmata ipsius excutiuntur. III. Doctrinæ ejus generale examen continetur. IV. Fortuna doctrinæ ejusdem narratur.

### CAPUT PRIMUM.

#### ORIGENIS ERUDITIO.

I. *Scripturae callentissimus fuit Origenes, II. sed Ebraicæ linguae parum consultus, Samaritanæ vero penitus ignarus. III. Scripturae Interpretes scriptoresque Ecclesiasticos studioso legit: IV. Sacrae doctrinæ causa excolluit ταξιδευτικη, Philosophiam præsertim; V. sed reliquas disciplinas.*

I. **P**RIMU M illud ac præcipuum fuit Origenis à teneris pueritiae annis ad obitum usque studium, ad interiorem ac reconditam sacrarum literarum peritiam penetrare. In quo quidem ita se tractavit ut admirabile esset, nec quisquam deinde tantum in ea exercitatione consecutus fit; sive literam ipsam, quemadmodum vocant, species, quia totam memoria ita commendaverat, ut locos omnes ex tempore, etiam libris inconsultis, apposite recitatet; sive intimos ac latentes sensus, quos tanta sagacitate eruit, οἷς ἐνειρ, inquit Suidas, πάντας τὰς μαρτίωντα ἢ ἐπιλογίας σιδηρανάντες καὶ αφορίους εἰπούσις.

d

Id